

Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd
Institut ekonomických studií

Bakalářská práce

2001

Dominik Aul

**Univerzita Karlova v Praze
Fakulta sociálních věd**

Institut ekonomických studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vývoj hlavních charakteristik českého bankovního
sektoru**

**Vypracoval: Dominik Aul
Vedoucí: Prof. Ing. Karel Kouba, DrSc.
Akademický rok: 2008–2009**

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a použil pouze uvedené prameny a literaturu

V Praze dne 31. července 2009

Dominik Aul

Chtěl bych poděkovat mému konzultantovi profesoru Karlu Koubovi za jeho ochotné náměty a literaturu, které mi v průběhu psaní této teze poskytl.

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na vývoj českého bankovního sektoru v průběhu let 1990–2008. Pozornost je věnována jak kvalitě institucionálního prostředí, tak reálnému vývoji bank. První kapitola se nejprve snaží podat argumenty pro či regulovat či neregulovat bankovní sektor, tyto poznatky následně konfrontuje s široce uskutečňovanou prací. Druhá část je zaměřena na porovnání mezinárodních pravidel v 90. letech s regulačním prostředím ČR. Vyzdvihnuty jsou zejména hlavní překážky, které v průběhu transformace způsobovaly, a někdy dokonce zcela znemožnily, uskutečňování efektivní supervize. Druhá kapitola popisuje proces restrukturalizace bankovního sektoru. Jsou zde shrnuty některé poznatky mých starších kolegů, pomocí kterých se snažím poukázat na hlavní úskalí, jež nakonec stály za velmi vysokou nákladností tohoto procesu. Třetí kapitola se zaměřuje na vývoj institucionálního prostředí po roce 2000 a ukazuje na postupnou harmonizaci českého institucionálního prostředí s mezinárodními standardy. Poslední kapitola se věnuje analýze rizik, kterým jsou v současnosti banky vystaveny. Je zkoumáno, nakolik je bankovní sektor ohrožen dopady finanční krize a do jaké míry se zatím vývoj reálné ekonomiky promítl do kvality portfolia českých bank.

ABSTRAKT

This thesis is aimed at the development of the Czech banking sector in the period 1990–2008. Both institutional framework, as well as real development of banks, is in the centre of interest. In the first chapter arguments inquiring adequacy of regulation are outlined and consequently, they are confronted with the widely implemented practice. The second part of the chapter is aimed at comparison of internationally valid rules in the 90's with the regulatory environment in the Czech republic. Main obstructions that hampered the effective supervision during the first years of transition are stressed, potential consequences are outlined. Next chapter describe the process of the Czech banking sector restrukturalization. Using some arguments of my older colleagues, I try to point out main pitfalls that significantly increased the costs of the process. The third chapter examines the development of the institutional framework after the year 2000 and shows the continual harmonization of the Czech regulation with the international standards. The last chapter is devoted to the Czech bank industry risk analysis. It try to examine what are the impacts of the recent financial crisis on the sector and how much has the slowdown of the Czech economy influenced the quality of a banking portfolios so far.

OBSAH

ÚVOD	9
KAPITOLA 1.....	10
1. BANKOVNÍ REGULACE V 90.LETECH	10
1.1 <i>Teoretický pohled na regulaci bank.....</i>	<i>10</i>
1.2 <i>Mezinárodní standardy.....</i>	<i>14</i>
1.3 <i>Regulatorní prostředí v ČR.....</i>	<i>20</i>
KAPITOLA 2.....	28
2. PROCES RESTRUKTURALIZACE ČESKÉHO BANKOVNÍHO SEKTORU	28
2.1 <i>Výchozí struktura sektoru.....</i>	<i>28</i>
2.2 <i>Skupina velkých bank.....</i>	<i>29</i>
2.3 <i>Skupina malých bank.....</i>	<i>40</i>
2.4 <i>Skupina zahraničních bank.....</i>	<i>46</i>
KAPITOLA 3.....	49
3. BANKOVNÍ REGULACE PO ROCE 2000	49
3.1 <i>Nová mezinárodní pravidla pro kapitálovou přiměřenost.....</i>	<i>49</i>
3.2 <i>Harmonizace regulace ČR s mezinárodními standardy .....</i>	<i>57</i>
KAPITOLA 4.....	63
4. ANALÝZA SOUČASNÝCH RIZIK PRO BANKOVNÍ SEKTOR.....	63
ZÁVĚRY	70
POUŽITÁ LITERATURA.....	72

Seznamtabulek

Tabulka1P řevažujícíp řístupykregulacivjednotlivýchskupináchzemí..	13
Tabulka2Rizikováváhyprojednotlivédruhyexpozi cpodleBasel1.....	17
Tabulka3Principyefektivnísupervize.....	19
Tabulka4Nedostatekzdroj účentrálníbanky.....	21
Tabulka5Klasifikacepohledávekna základ ěopat řenízroku1994.....	25
Tabulka6Limityúv ěrovéangažovanosti(podílkszkladnímukapítálu..	26
Tabulka7Vývojpo čtubanknatrhuv90.letech.....	29
Tabulka8Kvalitaúv ěrovéhoportfoliabankovníhošektoruvpr ůběhu90.let.....	36
Tabulka9 Čisténákladynapomocvelkýmbankámvmld.K ě.....	39
Tabulka10Strukturaaktivvelkýchamalýchbank.....	43
Tabulka11Konsolida čníprogram2.....	44
Tabulka12Hlavníp řičinyvádumalýchbank.....	45
Tabulka13Vstuprvníchzahraní čníchbank.....	47
Tabulka14Pr ůměrnéúrokovésazbyzúv ěrůkekonciroku1994.....	48
Tabulka15Rizikováváhyprovládyacentrálníbank y.....	50
Tabulka16Rizikováváhyproinstituce–Možnost1	51
Tabulka17Rizikováváhyproinstituce-Možnost2	51
Tabulka18Rizikováváhyprokorporátnísektor....	51
Tabulka19Metodyprovýpo četopera čníhorizika.....	53
Tabulka20StatistickéúdajekprovozuCRÚ.....	59
Tabulka21Seznamzapsanýchratingovýchagenturk1 .7.2009.....	61
Tabulka22Ziskovostbankovníhošektoruvmil.K ě,ukazateleefektivity.....	70

Seznamobrázků

Obrázek1 Podíl úvěrů HDP v zemích EU.....	11
Obrázek2 Pravidla podobnosti rozdílů kreditní horizonta.....	15
Obrázek3 Vlastnická skupina IPB k dubnu 1997.....	23
Obrázek4 Oligopolní struktura Velké čtyřky.....	30
Obrázek5 Převod aktiv velkých bank a SB ČS a KoB v rámci Konsolidačního programu..	32
Obrázek6 Vlastnická struktura Velké čtyřky k 31.12.1994.....	33
Obrázek7 Podíl klasifikovaných úvěrů Velké čtyřky v 2. polovině 90. let.....	37
Obrázek8 Tržní podíl bank na bilančním součtu v 1. polovině 90. let.....	40
Obrázek9 Podíl primárních vkladů poskytnutých úvěrům.....	41
Obrázek10 Dopad Basel 2 na kapitálovou řízenost českého bankovního sektoru.....	56
Obrázek11 Struktura výkonných a finančních direktorů roku 2006.....	58
Obrázek12 Vlastnická struktura bankovního sektoru.....	63
Obrázek13 Vývoj podílu ohrožených pohledávek do roku 2007.....	64
Obrázek14 Struktura úvěrového portfolia bankovního sektoru.....	65
Obrázek15 Úvěrové zatížení domácností; podíl jednotlivých expozičních celkovém portfoliu v roce 2008.....	66
Obrázek 16 Vývoj 12M míry defaultu bankovních úvěrů domácnostem a nefinančními podniky, objem úvěrů v selhání.....	67
Obrázek17 Vývoj objemu primárních vkladů poskytnutých bankovními úvěry.....	68
Obrázek18 Struktura rychle likvidních aktiv (RLA); Podíl RLA na celkové bilanci.....	69

Úvod

Tato práce se zaměřuje na vývoj českého bankovního sektoru v období mezi léty 1990 a 2008. Motivací, která stála v popředí při psaní této teze, bylo hledání příčin, proč byl proces restrukturalizace spojen s tak vysokými náklady, které jsou zpětně odhadovány na zhruba 400 mld. Kč (IMF 2001). Druhým podnětem byla snaha odpovědět na otázku, nakolik lze nyní, po téměř 20 letech od započaté transformace, považovat bankovní sektor za vyzrálý, a zda při současném vývoji finanční krize lze identifikovat výraznější rizika, která mají reálný potenciál negativně ovlivnit stabilitu zemských bank.

Při hledání příčin prvního problému se práce zaměřuje jednak na institucionální faktory, jednak na faktory, mající kořeny v jednotlivých bankách. V případě institucionálních faktorů je nicméně nezbytné zmínit nejprve argumenty proč banky vůbec regulovat. Hlavní rizika, která zvyšují křehkost bankovního sektoru, stejně jako problémy, spojené s vysoce pravděpodobnými dopady na reálnou ekonomiku, jsou proto nastíněny v úvodu první kapitoly. Druhým nástrojem, o který se při analýze institucionálního prostředí opírám, je benchmark podobě mezinárodně platných standardů.

Otázku stability zkoumají závěrečné dvě kapitoly. Nejdříve je pozornost zaměřena na dosažená zlepšení v oblasti regulačních pravidel a schopnosti supervizora vykonávat efektivně dohled nad bankami, následně je analyzována míra možných rizik, plynoucích jak z expozice bankovního sektoru vůči jednotlivým segmentům ekonomiky, tak z struktury jeho rozvahy.

Kapitola 1

Bankovní regulace v 90. letech

1.1 Teoretický pohled na regulaci bank

Je nutné zdůraznit, že ve ekonomické komunitě neexistuje široký konsensus zda, a do jaké míry, regulovat bankovní sektor. Ani já si nekladu za cíl této kapitole poskytnout na tuto problematiku jasnou odpověď, ale zaměřím se na stejné argumenty o bota a následně porovnáme tyto poznatky se široce uskutečňovanou praxí.

Argumenty ve prospěch regulace

Zastánci regulace bankovního sektoru zdůrazňují jeho specifickou povahu proti ostatním odvětvím ekonomiky. Mezi hlavní důvody pro činnost bankovní aktivity patří:

1) Křehkost bankovního sektoru

2) Předmět podnikání a možný spillover na reálnou ekonomiku

První argument vychází ze struktury rozvahy. Rizika jsou spojena s vysokou finanční pákou a časovým nesouladem mezi aktivy a pasivy. Velikost finanční páky (financial leverage) je obvykle řádově vyšší než u ostatních odvětví. Velikost finanční páky (debt to equity ratio). Při příznivých ekonomických podmínkách umožňuje vysoká finanční páka dosáhnout vyšších zisků (ROE), než kdyby byly využity pouze vlastní zdroje. Na druhou stranu je závislost na dluhovém financování spojena s rizikem vyšší ztráty v případě, že ROA nedosáhne očekávaných hodnot, respektive nepokryje úrokově náklady. Zatímco u nefinančních podniků se podíl kapitálu k cizím zdrojům pohybuje kolem 30 - 40 %, u komerčních bank je tento ukazatel výrazně nižší, často pod úrovní 10%. Vystává tak otázka nad možnou nesolventností v podmínkách ekonomického útlumu či neočekávaných šoků.

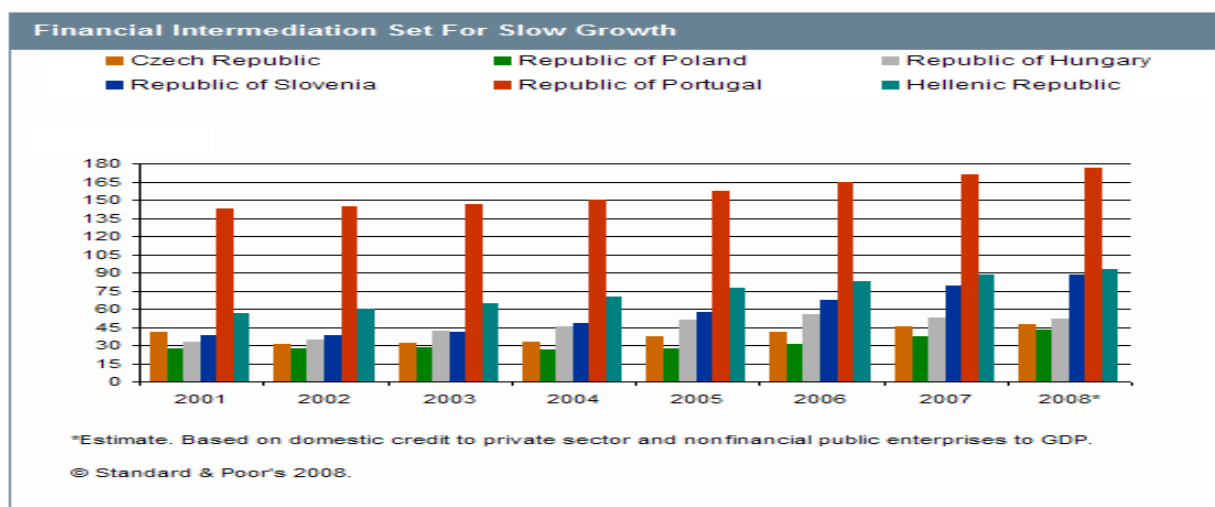
Časový nesoulad mezi pasivy a aktivy je druhým typickým jevem v bankovníctví. Banky svými krátkodobými závazky financují dlouhodobější pohledávky. Z tohoto stavu pramení

jednak riziko ztráty likvidity, dále riziko tržní. Empirickým ukazem druhého problému byla například situace v USA. V polovině 70. let banky poskytovaly dlouhodobé úvěry s fixní úrokovou sazbou kolem 7%. Na počátku 80. let však došlo ke změně výnosové křivky, výnosy z aktiv nepokrývaly náklady na cizí zdroje a stát byl poté nucen zasažené banky zachraňovat.

Stěžejním argumentem pro regulaci bankovního sektoru je specifická činnost podnikání. Banky ze své podstaty obchodují v rizikovém prostředí cílem totoriziko nikoli odstranit, ale omezit na přijatelnou úroveň. Rozhodování o alokaci peněžních prostředků je nicméně spojeno s morálním hazardem. Půjčky klientům jsou z drtivé většiny financovány skrze depozita. Management proto může být motivován k neopatrnému jednání - angažování se do rizikovějších operací, například poskytování úvěrů spřízněným osobám na pochybné projekty. Nepříznivé chování přitom nemusí být trhem napraveno, neboť vkladatelé čelí díky vysokým nákladům na monitorování aktivit banky problému černého pasažéra.

Významnou roli hraje i vliv bank na reálnou ekonomiku. V evropských zemích se míra zprostředkování, měřená jako podíl úvěrů na hrubém produktu, pohybuje nad 100% (u zemí střední a východní Evropy dosahuje tento ukazatel podstatně nižších hodnot, nicméně vliv bank je zde umocněn omezenou dostupností alternativních zdrojů financování, zejména nevyzrálostí kapitálových trhů). V případě oslabení úvěry v bankovním sektoru může dojít k runům na banky, což se dále promítne ve zmražení úvěrů podnikové sféry a následném útlumu v celé ekonomice.

Obrázek 1 Podíl úvěrů k HDP v zemích EU

Zdroj: Standard & Poor's

Zastánci regulace proto vidí řešení ve vytvoření jasných pravidel, která posílí stabilitu a důvěru v bankovní sektor jako celek a omezí rizika spilloveru. Etablování instituce, na kterou bude delegováno monitorování jednotlivých bank a která bude vybavena dostatečnými nástroji k vynucení obezřetného podnikání, je druhým nezbytným komplementem.

Argumenty proti regulaci

Uvedené argumenty je možné napadnout. Kritika se opírá o nebezpečné negativní dopady a výslednou neefektivitu. Regulace může vést k vytvoření bariéry na vstupu, sektor setak postupně stává silně koncentrovaný se všemi negativními důsledky tímto stavem spojenými. Druhým rizikem je relativní snížení konkurenční schopnosti bankovního sektoru v porovnání s ostatními finančními zprostředkovateli. Finanční aktiva jsou realokována do jiných subjektů s menším stupněm regulace, čímž se efektivnost opatření snižuje.

Regulace v praxi

Přes názorovou nejednotnost teoretiků o přiměřenosti zásahů do bankovního sektoru, podléhají banky ve většině vyspělých zemí přísné regulaci v oblasti licencování, uveřejňování informací, dodržování kapitálových požadavků, likvidity a dalších obezřetnostních pravidel. Diskuse je tak vedena spíše o míře, v jaké by měl být bankovní sektor regulován, a o způsobu dohledu nad ním.

Podrobnou, empiricky zaměřenou analýzu této problematiky provedli například R. Levine, J. R. Barth a G. Caprio, kteří shromáždili data ze vzorku více než 150 zemí¹. Jedním z cílů jejich studie bylo nalezení faktorů, určujících výslednou podobu regulatorního prostředí. Analýza ukázala, že regulatorní rámec je ovlivněn zejména rolí vlády v ekonomice. Jednotlivé země je možné rozdělit na 2 skupiny podle toho, zda vláda jedná v kontextu teorie veřejného či soukromého zájmu.

---

¹James R. Barth, Gerard Caprio Jr., Ross Levine: Rethinking Bank Regulation: Till Angels Govern, Cambridge University Press, 2006

První přístup vychází z předpokladu, že náklady na získání informací a vynucení kontraktů jsou natolik velké, že soukromý sektor není schopen v dostatečné míře monitorovat a ukázněvat jednotlivé banky. Charakteristickým rysem regulace jsou aktivní vládní zásahy do bankovního sektoru. Státi udržují kontrolní vlastnický podíl ve velkých bankách a stanovuje přísná omezení a jiná než úvěrové aktivity. Významné postavení má instituce dohledu, která je vybavena pravomocemi, jimiž banky nutí k dodržování pravidel.

Druhý přístup vidí stát jako prostředníka, který nutí banky k uveřejňování přesných informací. Monitorování a ukázněvání jednotlivých bank je ve větší míře ponecháno soukromému sektoru. Následující tabulka zachycuje zjištěné převažující přístupy k regulaci pro země s nižším příjmem, členy Evropské Unie a OECD.

Tabulka 1Převažující přístupy k regulaci jednotlivých skupinách zemí

Země s nižším příjmem	<ul style="list-style-type: none"> • Větší omezení bankovních aktivit • Menší požadavky na bankovní kapitál • Menší stupeň soukromého monitorování • Převažující státní vlastnictví bank • Větší podíl zamítnutých žádostí o vstup do odvětví • Větší omezení na zahraniční vlastnictví bank a vstup poboček zahraničních bank na trh • Malá pravděpodobnost (30%) explicitně stanovených plánů ohledně pojištění depozit
Členové Evropské Unie	<ul style="list-style-type: none"> • Méně restriktivní v omezování bankovních aktivit - obchodování s cennými papíry a s nemovitostmi, pojištění, prolínání bankovníctví s obchodem • Méně restriktivní v oblasti vlastnictví bank obchodními společnostmi • Větší požadavky na bankovní kapitál • Větší nezávislost dohledu • Menší podíl bank vlastněných zahraničním kapitálem či státem
Členové OECD	<ul style="list-style-type: none"> • Méně restriktivní v oblasti regulace bankovních aktivit a prolínání bankovníctví s obchodem • Odmítnutí menšího podílu žádostí o vstup na trh • Větší požadavky na bankovní kapitál, ale menší pravomoci dohledu • Větší závislost na soukromém monitorování a corporate governance

zdroj: Hájková, Dagmar: Regulatory risk on the financial markets and the expected impact of the new Basel accord on their effectiveness, 2006

1.2 Mezinárodní standardy

Stooučím významem nadnárodních bankovních skupin začaly sílit tlaky na vytvoření **mezinárodně platných pravidel**, která by zajistila vyšší transparentnost, stabilitu a konvergenci konkurenčních podmínek v oblasti regulace. V této části se stručně zmíním o standardech, vypracovaných Basilejským výborem pro bankovní dohled (BSBC), které se staly společným pilířem regulatorních pravidel ve většině vyspělých zemí. V další podkapitole následně porovnáme tyto standardy s regulatorním prostředím v České republice a zaměřím se na nejvíce problematické oblasti, které bráníly efektivnímu výkonu dohledu v 90. letech.

BASEL 1

Prvním krokem k harmonizaci se stala 1. Basilejská dohoda, uzavřená v červenci 1988 mezi zeměmi G-10², jež upravovala minimální kapitálové požadavky pro mezinárodně operující banky. Tento dokument byl následně implementován do legislativy Evropského společenství a stal se tak závazným pro všechny členské země.

➤ **Identifikace rizik**

Banky jsou při svém podnikání vystaveny jak finančním, tak nefinančním rizikům. Mezi finanční je řazeno úvěrové, tržní (úrokové, měnové, akciové a komoditní) a likviditní riziko, nefinančními jsou například operační, politické a reputační riziko. Ztráty, které z těchto rizik vyplývají, lze členit na očekávané a neočekávané. Očekávaná ztráta je daná střední hodnotou statistického rozdělení ztrát, neočekávaná ztráta je pak odchylka od této střední hodnoty

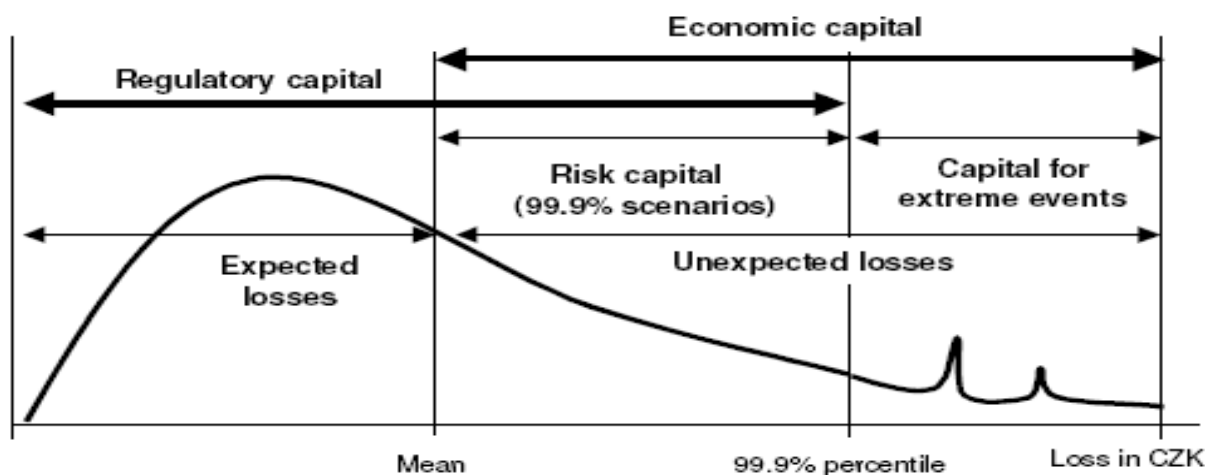
Pro některá rizika lze za určitých předpokladů aproximovat rozdělení ztrát normálním rozdělením. Výjimkou je kreditní riziko. Při poskytnutí úvěru je maximální zisk dán výší smlouvených úroků, tj. není možný žádný neočekávaný zisk. Naproti tomu existuje vysoká pravděpodobnost malých ztrát a poměrně velká pravděpodobnost extrémních ztrát v případě

---

² skupina tvořená 11 zeměmi (Belgie, Kanada, Francie, Německo, Itálie, Japonsko, Nizozemsko, Švédsko, Švýcarsko, Velká Británie, Spojené Státy), spolupracující v rámci ekonomických, měnových a finančních otázkách

jednotlivých úvěrů (tzv. fat tail). Očekávaná ztráta je v tomto případě pozitivní, rozdíl je vychýlené. Při řízení rizik banky na základě empirických údajů odhadují očekávanou hodnotu a tvoří knípek příslušné opravné položky. Pro potřeby krytí neočekávaných ztrát pak slouží vlastní kapitál (Mejstřík, Pečená, Teplý 2006). Vzhledem k vysokým nákladům equitního financování jsou banky motivovány svůj kapitálový polštář udržovat na co nejnižší úrovni, což může vést ke zvýšení míry jejich chůrkosti.

Obrázek 2 Pravděpodobnostní rozdíl kreditního rizika

Zdroj: Mejstřík, Pečená, Teplý: *Základní principy bankovníctví*, Karolinum, Praha, 2008, str. 194

>

Oblast regulace

Basel 1 si kládla za cíl posílení stability bankovního sektoru stanovením minimálních kapitálových požadavků, které musí banky držet pro pokrytí neočekávaných ztrát. V této souvislosti pracuje sukvazatelem kapitálové přiměřenosti, definovaným jako poměr kapitálu krizikově váženým aktivům, jehož minimální hodnotu stanovil na 8%. Původní koncepce dohody upravovala metody pouze pro výpočet kapitálu ke kreditnímu riziku, dodatkem v roce 1996 byl přidán kapitálový požadavek k riziku tržnímu.

Regulační kapitál, relevantní pro výpočet přiměřenosti, byl rozdělendodvoustupinnatztzv. tier 1 a tier 2. První složka zahrnuje instrumenty nejvyšší schopnosti absorpce ztrát - základní kapitál vytvořenéz rezervy zezisku. Tier 2, označovaný také jako doplňkový kapitál, obsahuje

nezveřejněné rezervy, rezervy vzniklé z revaluace aktiv, opravné položky, hybridní instrumenty a podřízený dluh. Vzhledem k některým nedostatkům instrumentů, zahrnutých pod doplňkový kapitál, je dále limitováno množství tier2, použité pro výpočet přiměřenosti, na 100% tier1. Další kvantitativní omezení jsou spojena i s jednotlivými položkami uvnitř tier2³. V rámci požadavků tržního rizika dohoda dále umožňuje uplatnit i tier3 (do výše 250% tier1), pokud národní regulátor nerozhodne jinak, zahrnující podřízený nezajištěný dluh s minimální původní splatností 2 roky.

Důležitým aspektem Basilejské dohody je přístup k regulaci a konsolidovanému základě. Tím je omezen možný prostor pro manipulaci s aktivy uvnitř skupiny a regulátor tak získává ucelenější rizikový profil dané banky.

➤ **Kapitálový požadavek vůči úvěrovému riziku**

Úvěrové riziko je definováno jako možnost ztráty, vyplývající z selhání protistrany v plnění svých smluvních závazků. Představuje největší podíl na celkovém riziku (dle některých odhadů 50-70%), kterému banka čelí (Mejstřík, Pečená, Teplý 2006).

Basilejská dohoda vytvořila pro všechna aktiva bank 5 tříd se stanovenými rizikovými vahami. Jako bezriziková aktiva byla brána hotovost a všechny úvěry centrálním bankám či vládám OECD, plus jejich záruky a zajištění. Národním regulátorům byl dán prostor pro stanovení rizikové váhy pro pohledávky za svým nevládním veřejným sektorem ve výši 0-50%. Expozice vůči bankám, zapsaným v obchodním rejstříku některé země OECD, byly váženy 20%, expoziční vůči soukromému sektoru 100%. Kapitálový požadavek byl následně vypočten jako nominální hodnota pohledávky vynásobená příslušnou vahou a vydělená 12,5, čímž se dostane vyžadovaných 8%.

---

³ Pod řízený dluh lze zahrnout do tier2, pokud původní splatnost je vyšší než 5 let, a pouze do výše max. 50% tier1, rezervy vzniklé revaluací jsou diskontovány 55%

Tabulka 2 Riziková váha pro jednotlivé druhy expozic podle Basel I

0%	Hotovost
	pohledávky za vládami a centrálními bankami OECD a jejich z.&z. (= záruky a zajištění)
0,10,20,50% (dle národní diskrece)	pohledávky za státními subjekty daného státu (s výjimkou vlády) a jejich z.&z.
20%	pohledávky za multilaterálními rozvojovými bankami, bankami a společnostmi obchodujícími s cennými papíry, které jsou zapsané v obchodním rejstříku OECD, nevládním veřejným sektorem v zemích OECD, bankami mimo OECD s residuální splatností půjčky do 1 roku a jejich z.&z. se stejnou residuální splatností
50%	půjčky plně zajištěné rezidentskou hypotékou na obývanou či pronajatou nemovitost
100%	pohledávky za soukromým sektorem , bankami a vládami mimo OECD, státními obchodními společnostmi
	PP&E, nemovitosti a jiné investice a aktiva

zdroj: Bank for international settlement

Pro mimořádné položky by byla stanovena konverzní faktor, který nejprve převede jednotlivé instrumenty na úroveň ekvivalent. Následně by byla aplikována jediná sazba rizikových vah dle typu protistrany.

➤ **Kapitálové požadavky k tržnímu riziku:**

Tržní riziko je definované jako riziko ztráty finančních instrumentů (rozvahových či mimořádných), vyplývající ze změny tržních cen (OECD 2004). Na rozdíl od úrovní rizika se odchylky od očekávané hodnoty mohou pohybovat na obě strany. Regulační kapitálové požadavky se vztahovaly na pokrytí očekávaných ztrát následujících rizik:

- 1) **Akciové a úrokové riziko instrumentů v obchodní knize banky**
- 2) **Kurzové a komoditní riziko**

Banky si mohly zvolit ze dvou přístupů – standardní metody a metody založené na interním modelu. Standardní metoda explicitně upravuje výpočet kapitálového požadavku stanovením rizikových vah, podobně jako v případě kreditního rizika. Pro akciové a úrokové riziko se požadavek dále skládá ze 2 komponentů, prvního k zachycení specifického rizika, druhého k zachycení rizika celkového. Specifické riziko se vztahuje k možné změně ceny daného

instrumentu v důsledku faktorů spojených s měnitelností. Celkové riziko je spojeno s ztrátami v důsledku změny tržních cen.

Metoda založená na interním modelu je pokročilejším přístupem k měření tržního rizika, její využití je podmíněno splněním řady kvalitativních kritérií a souhlasem národního regulátora. Banka využívá vlastní odhadů ztráty na základě metody Value at risk (VaR), s minimální předpokládánou desetidenní držbou cenného papíru.

➤ **Nedostatky Basilejské dohody**

Koncept Basilejské dohody byl postupem času terčem mnohých kritiků. Mezi hlavní nedostatky patří zejména hrubý přístup k výpočtu regulatorního kapitálového požadavku ke krytí ztráty z úvěrového rizika (Holman 2009, Hájková 2006). Uniformní riziková váha neumožňovala bankám zohlednit kvalitativní rozdíly mezi dlužníky v rámci dané skupiny a nutila je držet stejnou výši kapitálu pro prosperující společnost, jako pro společnost v řed krachem. Toto nastavení na jedné straně poškozovalo konzervativně se chovající banky, kterým tím vznikaly náklady příležitosti, a na druhé straně otvíralo široký prostor pro arbitráž, kdy banky mohly vhodnou realokací svých zdrojů zvolit téměř libovolnou expozici vůči riziku za daného kapitálového omezení. Za další nedostatek je možné označit nereflexivní ostatních rizik, kterým jsou banky při svých operacích vystaveny.

Core principles of effective banking supervision

Druhým významným dokumentem byl tzv. Core principles of effective banking supervision, poprvé vydané Basilejským výborem v září 1997. Jedná se o sadu 25 doporučení, s cílem zajistit efektivní fungování supervize. Tato doporučení jsou zaměřena na dosažení kvalitativních kritérií v 5 oblastech. Ačkoli byl samotný dokument vydán až v druhé polovině 90. let, považují za užitečné shrnout jeho základní body a konfrontovat je s vývojem regulace a supervize v českém prostředí.

Tabulka 3 Principy efektivní supervize

Předpoklad efektivní bankovní supervize	<ul style="list-style-type: none"> • adekvátní legislativní prostředí • jasně vymezené kompetence supervizora • dostatek zdrojů regulačního orgánu
Licence	<ul style="list-style-type: none"> • transparentní podmínky pro udělení licence • jasné vymezení předmětu podnikání • stanovení požadavků na minimální počáteční výši základního kapitálu • přístup k relevantním informacím o managementu a akcionářích banky • kontrola nad nabýváním a převáděním vlastnických podílů
Výkon dohledu	<ul style="list-style-type: none"> • stanovení regulačních požadavků v oblasti: <ul style="list-style-type: none"> - minimální kapitálové přiměřenosti - informační povinnosti - řízení rizik - metod pro posuzování pohledávek a tvorbu opravných položek - úvěrové angažovanosti - systemu vnitřní kontroly • zajištění dodržování arm's length principu při poskytování úvěrů • efektivní monitoring pomocí dohlídek a externího auditora • schopnost posoudit riziko na konsolidovaném základě
Sankce	<ul style="list-style-type: none"> • flexibilní nástroje k řešení problémových bank: <ul style="list-style-type: none"> - možnost nahradit management - možnost omezit licenci - možnost zavřít banku - možnost uvalit na banku nucenou správu
Přeshraniční bankovníctví	<ul style="list-style-type: none"> • sdílení informací mezi domácím a zahraničním supervizorem • stejné podmínky pro zahraniční a domácí banky

zdroj: BIS

1.3 Regulatorní prostředí v ČR

Etablování dohledu

➤ **Historie vzniku**

Společným rysem komunistických zemí byl centralizovaný, jednostupňový bankovní systém, se sloučeným komerčním a centrálním bankovníctvím. V ČSSR byl tento systém zrušen ještě před pádem režimu zákonem o Státní bance Československé a zákonem o Bankách a Stavebních spořitelnách. Dohledem nad bankami bylo pověřeno ministerstvo financí spolu se centrální bankou.

Rozdělení kompetencí mezi oběma regulátory nebylo jasně vymezené. Podle zákona o Bankách bylo MF pověřeno dohledem, zákon o Státní bance zase dával centrální bance oprávnění vydávat závazná opatření a zajišťovat jejich vynucování. Nejednotnost dohledu snižovala jeho efektivitu, překrývání pravomocí vedlo k časovým prodlevám. Novým zákonem o Bankách, přijatým na konci roku 1991, byly proto všechny kompetence převedeny na centrální banku.

➤ **Počáteční omezení**

Instituce dohledu se od svého vzniku čím dál tím více potýkala s několika dalšími problémy. V první řadě se jednalo o nedostatek pracovníků. Rychlý rozvoj sektoru vedl k přetažení většiny kvalifikované pracovní síly do soukromých bank, které byly ochotny nabídnout výrazně lepší platové podmínky. Na konci roku 1991 připadaly na jednoho zaměstnance dohledu 3 banky, tento poměr se jen velmi pozvolna zlepšoval, i po šesti letech nebyli na jednu banku v průměru ani 2 zaměstnanci.

Tabulka 4 Nedostatek zdroj úcentrální banky

	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Zaměstnanci	8	31	27	60	70	85	86
Počet bank	24	37	52	55	54	53	50
Dohlídky na místě	-	n.a.	n.a.	10	15	8	12
Zaměstnanců na 1 banku	0,3	0,8	0,5	1,1	1,3	1,6	1,7

Zdroj: Pazderník, Roman: Bankingsupervision in transition: Czech experience 1990-2000, str. 39

Druhým faktorem, ztěžujícím uskutečňování efektivního dohledu, byl malý know how na straně regulátorů. Zkušenosti v bankovníctví z minulého režimu nebyly příliš aplikovatelné na nový systém, fungování supervize lze nejlépe vystihnout termínem learning by doing. Na druhou stranu byl v tomto ohledu dán centrální bankou relativně široký prostor pro rychlé zásahy do sektoru formou vydávání opatření, aplikovatelných v podstatně kratší době, než která by byla vyžadována ze strany primární legislativy.

➤ **Monitoring bank**

Výkon dohledu se opíralo o 2 typy dohlídek – nadálkové a na místě. Dohlídky nadálkové probíhají formou analýz dat, která jsou regulované banky povinny zasílat regulátorovi. Pozornost je soustředěna na finanční situaci banky, akcionářskou strukturu, jež koumáno, do jaké míry jsou naplňována pravidla pro oběžné podnikání. Jedná se o monitoring formou „hrubého síta“, který umožňuje podchytit problémy, které se již promítly do výsledků dané banky. Další nevýhodou tohoto typu dohledu je fakt, že je z velké míry odkázán pouze na data, která mu regulovaný subjekt poskytl a není proto vždy schopný včas objevit všechny nesrovnalosti v dané bance.

Druhý typ – dohlídky na místě – spočívá v provedení inspekce přímo v daném subjektu, jejíž cílem je kontrola kvality řízení jednotlivých rizik, funkčnosti vnitřního kontrolního systému, informačního systému apod. Dohlídky na místě lze dále klasifikovat na komplexní, dílčí a informační. První typ je zaměřen na všechny oblasti činnosti bank, druhý je většinou využíván v případě negativních signálů, zjištěných při dohledu na dálku. Kontrolovány jsou konkrétní

problematické oblasti. Informační dohlídky pak slouží k udržení styku s managementem banky.

Dohlídky namístě jsou bezesporu kvalitnější metodou monitorování bank. Jejich nevýhodou je však vysoká časová a personální náročnost. To zejména zpočátku jejich využití znemožňovalo, první série dohlídek namístě byla uskutečněna až v roce 1994

➤ **Sankce**

Nástroje centrální banky byly zpočátku nepružné. Až do roku 1994 měla centrální banka pravomoc v podstatě pouze uvalit nucenou správu nebo odebrat licenci. K rozšíření kompetencí došlo novelou zákona v roce 1994. Kromě stávajících nástrojů mohla ČNB prosadit změnu managementu, změnit bankovní licenci číselní základní kapitál banky, pokud rezervy nepokrývaly aktuální ztráty. Výrazně se také zvýšil maximální finanční postih za nedodržení regulačních pravidel z původních 5 mil. na 50 mil..

Automatický mechanismus pro odebrání bankovní licence byl vytvořen v reakci na přetrvávající problémy v roce 1998. Při snížení příjmů o více než 1/3 minimální výše 8% byla banka odebrána licence bez nutnosti uvalení nucené správy.

Regulační pravidla

Regulační prostředí tvořila jednak primární legislativa, obsažená od roku 1992 v novém zákoně o Bankách č. 21/1992 Sb. a jeho pozdějších novelizacích, jednak zmíněná opatření centrální banky. Výchozí úpravou se týkaly zejména stupních podmínek a způsobů krytí rizik, důležitý byl také celkový rozsah bankovního dohledu.

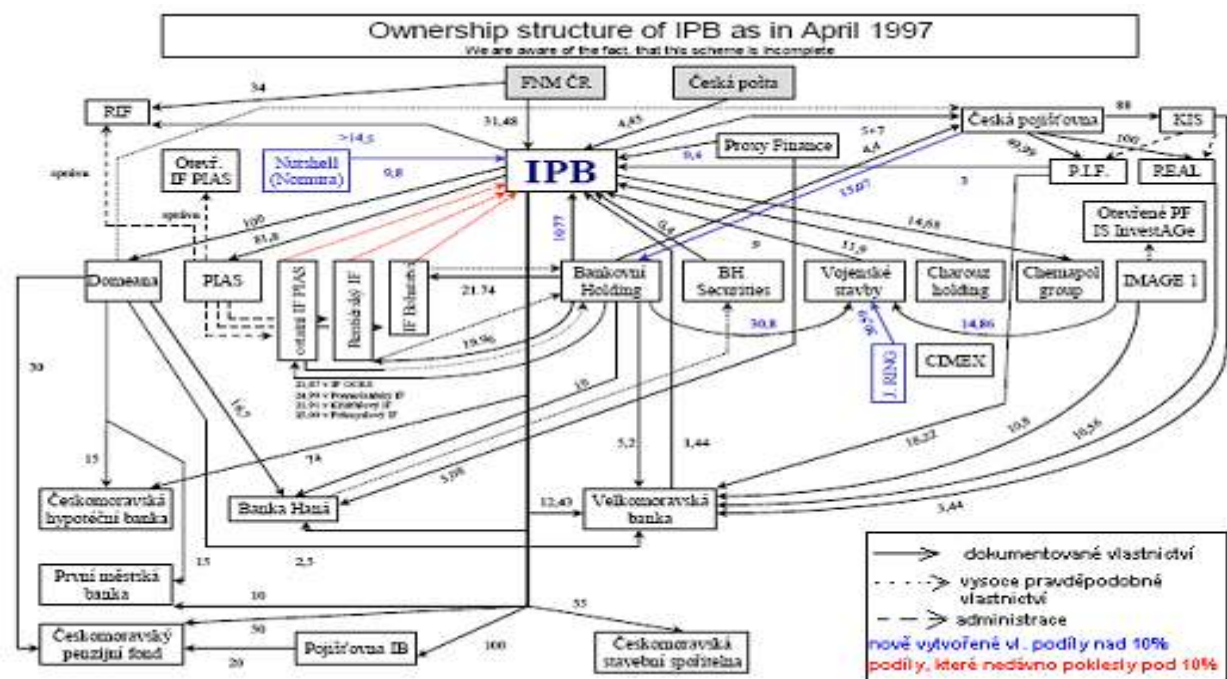
➤ **Rozsah dohledu**

SBČS, později ČNB, vykonávala dohled pouze nad samotnými bankami, tj. na nekonsolidovaném základě. Nevýhodou tohoto přístupu je omezená schopnost regulátora zachytit celkové riziko, kterému je regulovaný subjekt vystaven. Banka je často součástí většího holdingu (ať již v roli vládnoucí, či ovládané osoby) a její výkonnost jedoucími

stouto skupinou spojena. Centrální banka nedokázal a tyto vazby banky sostatními společnostmi efektivně monitorovat, čímž se otevřel určitý prostor kmožnému transferu problematickýchaktivimimosahregulátora.

Často uváděným příkladem tohoto problému byla IPB, které se během 90. let podařilo vytvořit značně složitou, bankou ovládanou skupinu, nad níž ČNB za dané situace nebyla schopna dohlížet a posoudit tak skutečnou míru problémů, které stouto bankovní skupinou byly spojeny.

Obrázek 3 Vlastnická skupina IPB k dubnu 1997

Zdroj: Mejt řík, Pečená, Teplý; Základní principy bankovníctví, str. 17 7

Zlepšení situace přineslo až opatření vydané 6. července 1999, které umožnilo rozšířit působnost dohledu na celý finanční holding, v němž byla banka ovládaná osobou. Na regulovaný konsolidační celek se následně vztahovala pravidla pro kapitálovou přiměřenost, limity úvěrové angažovanosti a maximální limity na majetkové účasti vnebankovních a nefinančních subjektech. Tato pravidla byla shodně s těmi, která byla aplikována na samotnou banku. Minimální 8% limit kapitálové přiměřenosti zahrnoval jen kapitál krytý úvěrového rizika. Konsolidované finanční výkazy začaly banky poprvé reportovat v roce 2000.

➤ **Licence**

Druhou klíčovou součástí regulatorních pravidel jsou podmínky pro vstup potenciálních zájemců na trh. Povolení působit jako banka je obvykle podmíněno splněním několika kritérií. Požadavky jsou kladeny na kvalitu managementu, formulování obchodního plánu a v neposlední řadě na výši základního kapitálu. Licenční podmínky jsou prvním kontrolním mechanismem, jenž má ověřit, že působí jako banka v bankovním sektoru.

Původní úprava platná do konce roku 1991 stanovovala dosti liberální pravidla. Jedním z vládních cílů bylo rychlé zavedení konkurence a snížení výše poplatků za bankovní produkty. Podmínky pro získání bankovní licence byly v podstatě odrazem tohoto cíle. Překvapivě nízkou byla minimální výše základního kapitálu, bankám stačilo 50 milionů korun, což je velmi málo i v mezinárodním srovnání (v zemích EU je obvykle vyžadován min. kapitál 5 mil. EUR). Tato výše je zarážející i s ohledem na vysoké rizikové prostředí české ekonomiky. V následujících letech byl požadavek postupně zvyšován na 300 milionů korun v roce 1992, respektive 500 milionů v roce 1994. Hranice 500 milionů korun je platná dosud (2009).

➤ **Krytí rizik**

Třetím základním prvkem regulace jsou pravidla, týkající se metod krytí bankovních rizik. V tomto ohledu byla největší pozornost zaměřena na kreditní riziko, které tvořilo bezesporu největší podíl na riziku celkovém. Tržní riziko, vzhledem k nevyzrálosti bankovního sektoru, nebylo zpočátku tolik významné, detailnější regulace zaměřená na tuto oblast byla přijata až v druhé polovině 90. let.

• **Úvěrové riziko**

Krytí úvěrového rizika vychází jednak z krytí ztrát, očekávané, jednak z ztrát, neočekávané. Očekávané ztráty jsou kryty rezervami a opravnými položkami. Banky na základě empirických dat a předpokladech o budoucím vývoji odhadují, jaký podíl z portfolia se dostane do defaultu. Následně vyhodnotí ztrátu, která z hlediska pohledávek v selhání vyplývá, a vymezí stranou dostatečné finanční prostředky.

Problém, který byl společným tématem pro všechny transaktivní ekonomiky, byl nedostatek dat. Banky financovaly korporátní sektor, u kterého neměly k dispozici žádnou, popřípadě velmi krátkou úvěrovou historii. Tím se stal odhad o očekávané ztráty značně obtížný a mnohdy velmi nepřesný, **rezerva opravné položky neodpovídala skutečným potřebám.**

Centrální bankatuto problému čelila vydáním dobrovolných zásad klasifikace pohledávek (1992), které stanovily pravidla pro vytváření opravných položek k jednotlivě posuzovaným pohledávkám. Banky dle tohoto principu začaly reportovat od roku 1993, zjištěný nárůst znehodnocených úvěrů pak ČNB vedl k vydání povinných zásad klasifikace pohledávek (1994). Podle této úpravy byla dána každé pohledávce riziková váha s ohledem na dobu prodlení dlužníka ve splátkách úroku či jistiny. Výše opravné položky se následně spočítala jako nominální hodnota úvěru vynásobená danou vahou.

Tabulka 5 Klasifikace pohledávek na základě opatření z roku 1994

	Kategorie	Prodlení (dny)	Opravné Položky v %
Neznehodnocené	Standardní	0-30	0%
	Sledované	31-90	5%
Znehodnocené	Nestandardní	91-180	20%
	Pochybné	181-360	50%
	Ztrátové	361 a více	100%

Zdroj: ČNB

Při stanovení opravné položky bylo možné odečíst od nominální výše pohledávky část hodnoty, kterou byl úvěr zajištěn. Často využívaným typem zajištění byly nemovitosti. Zkušenosti z 90. let nicméně ukázaly, že si banky nepočítaly dostatečně konzervativně při jejich oceňování, skutečný výtěžek se pohyboval obvykle kolem 10-20% původní hodnoty. Kvalitativní změnu přinesla až dvě nová opatření z roku 1998, podle kterých jsou banky povinny všechny ztrátové úvěry zajištěné nemovitostí krýt v plné výši 100%. Požadavky se týkají také funkčnosti systému na oceňování zajištění.

Metoda krytí neočekávané ztráty vycházela z Basilejské dohody. Od roku 1992 musely všechny banky splňovat 8% kapitálovou příměrnost. Výjimkou byly banky, které působily

na trhu před přijetím tohoto pravidla. Pro tyto subjekty platilo transitivní období do konce roku 1996, během kterého měly postupně tyto 8% hranice dosáhnout ⁴.

- **Regulace koncentrace rizika**

Koncentrace rizika vzniká při nedostatečné diverzifikaci úvěrového portfolia banky. Legislativní úpravou bylo zamezeno příliš vysoké úvěrové angažovanosti stanovením úvěrových stropů pro 4 nejrizikovější skupiny. Nejprůběžnější limity byly dány pro skupinu spřízněných osob a ekonomicky spjatých dlužníků, maximální tolerovaná expozice byla nastavena na 25%, respektive 20% vlastního kapitálu banky.

Tabulka 6 Limity úvěrové angažovanosti (podíl základním kapitálu)

	červen 1992	říjen 1995
Ekonomicky spjaté skupiny dlužníků	25%	25%
Osoby se zvláštním vztahem k bance	20%	20%
10 největších dlužníků	230%	230%
Ostatní banky	80%	125%

zdroj: ČNB

- **Tržní riziko**

Tržní riziko nebylo původní úpravou příliš ošetřeno. Klíčová opatření byla přijata až v roce 1997. Banky byly povinny rozdělit cenné papíry do obchodního a investičního portfolia v závislosti na účelu jejich řízení. Opravné položky pro obchodní portfolio byly vytvářeny každodenně, zachycovaly rozdíl mezi aktuální a pořizovací cenou jednotlivých cenných papírů. Kinvestičnímu portfolio se opravné položky tvořily jednou rokem jako rozdíl mezi tržní cenou a cenou pořizovací celého portfolia.

Metoda krytí neočekávaných ztrát v souladu s principy Basel I byla přijata opatřením ČNB č. 3 ze dne 28.6.1999, v platnost vstoupil a v dubnu následujícího roku.

⁴závaznými hodnotami byly 4,5% do konce roku 1991, 6,2% do konce roku 1993

➤ Povinné pojištění vkladů

Kromě oběžných pravidel využívají regulační orgány jako nástroj ke posílení stability a odolnosti bankovního sektoru povinné pojištění vkladů. V případě negativního vývoje bank mohou vkladatelé v důsledku poklesu důvěry v sektor za číhromadně vybírat své vklady a tím rozšířit krizi i na zdravé instituce. Pojištění depozitů tímto chováním mělo být částečně zabránit. Existují i jiné protiaargumenty, které toto opatření napadají. Opírají se o fakt, že vkladatelé dostávají do pozice černého pasažéra a není dále motivováni monitorovat vývoj dané banky, v horším případě si vybírají rizikovou, nabízející nejvyšší hodnocení vkladů.

V České republice bylo zavedeno povinné pojištění v reakci na vývoj malých bank v roce 1994. Problém černého pasažéra byl omezen zavedením spoluúčasti vkladatele ve výši 20%, maximální pojištěná částka byla 125 000 Kč. V září 1998 došlo ke zvýšení pojištění až do výše 444 444 Kč, zároveň byla snížena spoluúčast na 10%, o 3 roky později se částka zvýšila na 250 000 EUR.

Shrnutí

Shrme-li získané poznatky, lze si právem položit otázku, nakolik bylo opravdu možné v prvních letech transformace efektivně vykonávat dohled nad jednotlivými bankami. Supervize byla omezena dvěma klíčovými faktory – nedostatkem potřebných zdrojů a nedostatkem zkušeností. Legislativní úprava zprvu nedokázala podchytit všechny citlivé oblasti, vyvíjela se až na základě zjištěných nedostatků. Centrální banka byla až do roku 1994 odkázána na velké míry pouze na data, které jí regulovaný subjekt poskytl, neměla dostatečný počet zaměstnanců, který by jí umožnil provádět kontrolu formou inspekce. Zato hotová banka nemohla být vytvářena dostatečný tlak na disciplinované chování, otevíral se tak prostor pro oportunistické hráče, sledující krátkodobé zájmy.

Kapitola 2

Proces restrukturalizace českého bankovního sektoru

2.1 Výchozí struktura sektoru

Až do konce roku 1989 byl v Československu jedinstupňový bankovní systém. Makroekonomické i mikroekonomické funkce vykonávala Státní banka Československá, její „prodlouženou rukou“ byly další tři banky se speciálními úlohami. Česká spořitelna měla na starosti sběr depozit od obyvatel a poskytování maloobjemových půjček domácnostem. Živnobanka vedla tuzexové účty a Československá obchodní banka se specializovala na platební a účetní operace se zahraničí a propodnikovou sféru.

Vytvoření dvoustupňového bankovního systému v roce 1989 (viz. Kap. 1.3 .1) bylo spojeno se delimitací podstatné části aktiv ze SB ČS do 3 subjektů - Komerční banky, slovenské Všeobecné úvěrové banky a Investiční banky. Výchozí podmínky těchto bank se lišily. Nejvýhodnější postavení získala Komerční banka, jež zdědila po SB ČS pobočkovou síť po republice a velkou část spravovaných úvěrů. Naopak relativně nejhůře byla vybavena Investiční banka, která si své pobočky byla nucena teprve vybudovat a ve svém portfoliu spravovala dlouhodobé investiční úvěry. Pasiva těchto bank tvořily refinanční úvěry od centrální banky, předpokládalo se, že tyto úvěry budou postupně nahrazeny primárními vklady, jak budou banky získávat vlastní klienty.

Do konce roku 1990 začal na trhu podnikat i několik nových bank. Rychlý růst sektoru byl důsledkem liberálně nastavených licenčních podmínek spolu s vysokou poptávkou po bankovních produktech. Výrazná expanze pokračovala v následujících 2 letech, svého vrcholu dosáhla v roce 1994, kdy na území ČR působilo 55 bank. S ohledem na vlastnickou strukturu a velikost lze banky rozčlenit do několika segmentů se společnými charakteristickými rysy. V této práci se stručně zmíníme o subsektoru velkých a malých bank a o zahraničních bankách. Kromě těchto tří skupin a Velké čtyřky působily na trhu pobočky zahraničních bank a tzv.

specializované banky, tvořené stavebními spořitelny a bankami se speciálním účelem⁵. Jejich vývoj však není obsahem této kapitoly.

Tabulka 7 Vývoj počtu bank na trhu v 90. letech

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
velké banky	5	5	6	6	6	6	5	5	5
malé banky	4	14	19	22	21	18	12	9	8
zahraniční banky	0	4	8	11	12	12	13	14	13
pobočky zahraničních bank	0	0	3	7	8	10	9	9	10
stavební spořitelny	0	0	0	4	6	6	6	6	6
banky v nucené správě	0	0	0	1	1	0	5	4	0
bank na trhu celkem	9	23	37	52	55	54	53	50	45
banky bez licence	0	0	0	0	1	4	6	10	18

zdroj: ČNB, bankovní dohled 1996, 1998

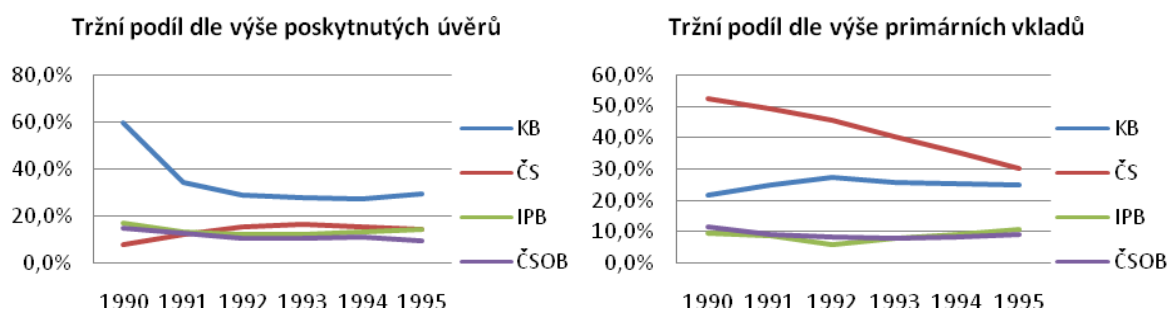
2.2 Skupina velkých bank

Do této skupiny spadají 4 komerční banky – ČS, ČSOB, KBA a IPB, někdy označované jako tzv. Velká čtyřka. Tyto banky tvořily napočátku transformace většinu potenciálně reálné nabídky bankovních produktů všem segmentům ekonomiky. Jejich význam byl posíleni tehdejší stavem ekonomiky, vyznačující se vysokou závislostí na bankovním financování. Značný převis poptávek po úvěrech by dával jak potřebovat, avšak chyběly tyto věty tvořených podniků, tak omezenou možnost získání alternativních zdrojů vzhledem k nevyzrálosti kapitálového trhu.

Pozici Velké čtyřky bylo tedy možné bez nadsázky charakterizovat termínem Too Big To Fail, nebo, jak kolega Pazderník ve své diplomové práci výstižně poznamenává, Too Dear To Fail. Udržení stability těchto bank bylo jedním z klíčových prvků vládní politiky.

⁵ Česká exportní banka, Českomoravská hypoteční banka a Českomoravská záruční a rozvojová banka

Obrázek 4 Oligopolní struktura Velké čtyřky

Zdroj: Chmelík, Jan, 1997

Očištění bilance Velké čtyřky

V roce 1990 existovaly dva vážné problémy, které ohrožovaly vývoj velkých bank. První překážkou byla kvalita aktiv. Úvěrová portfolia byla zatížena vysokým objemem špatně dobytých pohledávek, které banky získaly ještě v minulém režimu. Nejvíce problematickými byly jednaktzv. úvěry na trvale se obracející zásoby (TOZ), které byly specifickým nástrojem pro provozní financování podniků v 70. a 80. letech, jednak pohledávky za některými exportními organizacemi.

TOZ původně podléhaly úrokové míře dané shora, pohybující se kolem 3%, později 6%. Přejedem do tržního prostředí sazba těchto úvěrů vystřelila k hodnotám kolem 26%, což pro podniky představovalo příliš velkou zátěž a mnoho z nich by se dostalo do defaultu. Dobytnost pohledávek za exportními organizacemi byla ohrožená důvodem úvodní orientace zahraničního obchodu. Vývoz byl směřován do rizikových rozvojových ekonomik, často neschopných splácet. Podniky také ztratily část dobytých v důsledku rozpadu společného trhu.

Druhým úskalím velkých bank byla poměrně nízká kapitálová vybavenost. Průměrná výše základního kapitálu Velké čtyřky dosahovala v roce 1990 zhruba 2,2 mld., což měřeno podílem k aktivům bylo méně než 2%. Relativně nejhorší uřenatombyla ČSOB, u které setento ukazatel pohyboval na úrovni 0,5%.

Spojíme-li tyto dva problémy dohromady, vyvstávalo zde vysoké riziko systémové krize. Banky byly na jednu stranu nuceny vytvořit vysoký objem opravných položek na nedobytná aktiva, na druhou stranu nedisponovaly dostatečnou výší vlastních zdrojů, které k tomu byly nezbytné. Tato situace navíc zvyšovala pravděpodobnost morálního hazardu ze strany managementu, který měl za tohoto stavu silnou motivaci k angažování se do výnosnějších, rizikovějších obchodů.

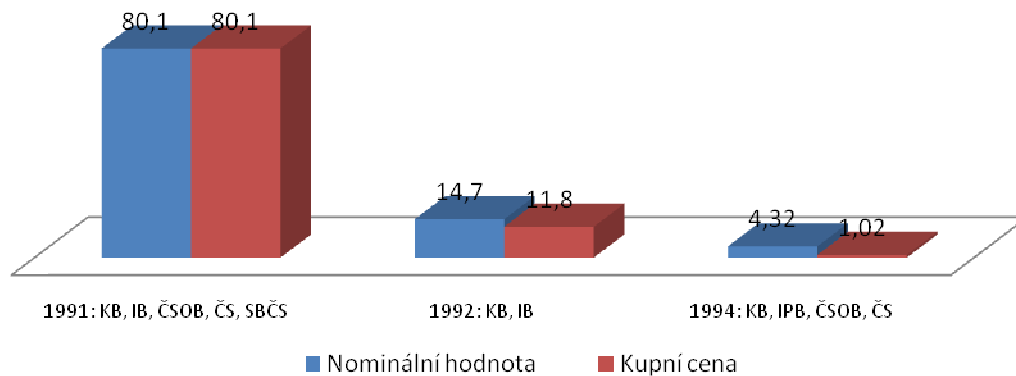
➤ **Konsolidační program**

Aktivní zásah ze strany státu se jevil jako jedinou z mála dostupných možností, jak těmto rizikům předejít. Stát má v zásadě 2 alternativy jak banky očistit. První je zaměřena na navýšení kapitálu, druhá na vyvedení problematických aktiv mimo banky. Vláda v tomto případě zvolila kombinaci obou přístupů, přičemž ten převažující byl založen na transferu aktiv. V roce 1990 vypracovala tzv. konsolidační program, v němž specifikovala zásahy na ozdravení bankovního sektoru.

V rámci tohoto programu došlo k vytvoření několika konsolidačních institucí, na kteréměly být ohrožené pohledávky vyvedeny. Nejvýznamnější byla Konsolidační banka, s.p.ú. (od roku 1993 Konsolidační banka Praha), založená oběma ministerstvy financí v roce 1991. Taměla odbank odkoupit TOZ úvěry.

První transfer proběhl ještě téhož roku, KOB v této fázi převzala pohledávky v celkové výši 110,8 mld. korun. Z českého podílu 80,1 mld. byl největší objem vyveden z Komerční banky, která se tímto zbavila přes 79 mld. ohrožených aktiv. Následující rok byly odkoupeny další pohledávky v celkové nominální hodnotě 14,7 mld..

Obrázek 5P řevodaktivvelkýchbankaSB ČSnaKoBvrámciKonsolida čního programu

zdroj: Řežábek, Pavel: *Konsolidační instituce a jejich historie v České republice*

Problém spojený s úv řy exportní organizací, byl čistě záležitostí ČSOB, která v této oblasti měla do roku 1989 monopol. Pro její pot řeby byla z řzena Česká a Slovenská inkasní, s.r.o., na které byly vedeny pohledávky v celkové hodnotě 35,7 mld. (Pazderník 2003).

Druhý přístup, který spočíval v navýšení kapitálu, byl realizován prostřednictvím Fondu Národního Majetku (FNM). Ten emitoval dluhopisy v celkové výši 50 mld. Kč a výt ěžek z prodeje následně převedl jednotlivým bankám, které jej využily jednak k posílení své kapitálové přiměřenosti, a dále k dopisu ztrátových úv ěrů. Tím měla pomoc Velké čtyřce skončit, zbývající problémy měly být řešeny samotnými bankami.

Čistě náklady, spojené s finan ční pomocí státu velkým bankám, jsou odhadovány na 1 00 mld. (Tůma 2002). Zp ětně hodnoceno, Konsolida ční program umožnil bankám vy řešit tíživé problémy, které ne svou vinou zd ědily ještě před rokem 1989. Byly postaveny do dobré výchozí pozice a mohly začít obchodovat s čistým štítem. Na druhou stranu však program postrádal jakákoliv opat ření, zam ěřená na budoucí vývoj těchto bank, jakotom by lonap říklad on ěkolik let později při řešení krize v subsektoru malých bank. Velké banky mohly reálně předpokládat, že v případě nových problém ů stát opět podá záchranou ruku a nenechá je padnout.

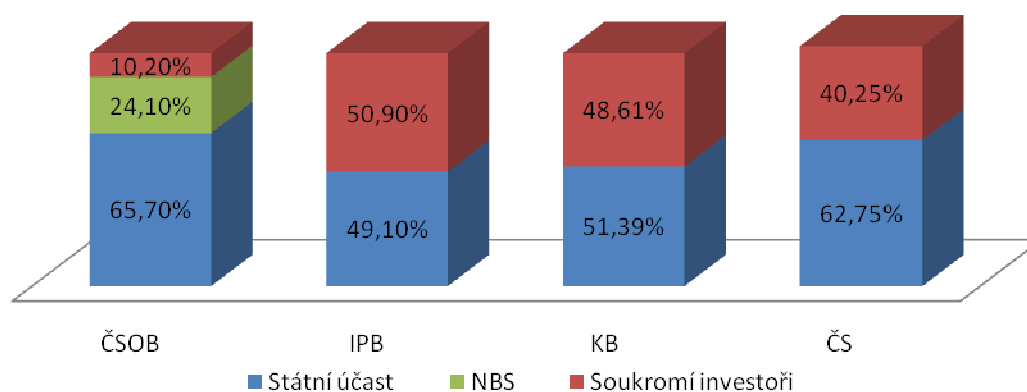
Vlastnická struktura

S odkazem na význam Velké čtyřky při financování ekonomiky odmítl stát tyto banky plně privatizovat. Jedním z důvodů byly obavy, že by nový investor mohl zvolit příliš konzervativní postoj k úvěrování transformujících se podniků a odříznout je od jediného dostupného externího zdroje financování.

Byla zvolena pouze částečná privatizace. V roce 1992 byly za bližší specifikovaných podmínek nabídnuty minoritní podíly ostatním investitorům. Stát si tak ve všech velkých bankách ponechal kontrolní balík akcií, který si udržel až do konce 90. let. Jedinou výjimkou byla IPB, kde přišel o efektivní kontrolu v roce 1993 díky neúspěšné privatizaci základního kapitálu stávajícími akcionáři. Rozhodující slovo v tomto případě získal management spolu s několika spřízněnými společnostmi.

Akcionářská struktura k 31.12.2004 je zachycena v následující tabulce. Státní účast u bývalých bank se pohybovala většinou nad 50%, u ČSOB měla významný vliv slovenská strana, Národní banka Slovenska kontrolovala přes 26%.

Obrázek 6 Vlastnická struktura Velké čtyřky k 31.12.1994

zdroj: Chmelík Jan, 1997

Zvolený postoj státu, spočívající v zásadě nepřivatizovat velké banky, předznamenal několik negativních důsledků (Kreuzbergová 2003). Byl vytvořen prostor pro tlaky vlády. Prosazovaná politika byla založena na liberálním přístup k úvěrování, důraz byl kladen spíše na kvantitu, než na kvalitu. Poskytované úvěry proto ne vždy odpovídaly tržním principům.

Druhým nebezpečím bylo zesílení morálního hazardu. Platil zde reálný předpoklad, že stát jako zodpovědný vlastník v případě potíží poskytne potřebné prostředky na pokrytí ztrát. Management tak mohl být motivován oportunistickým u chování v rozporu sebezpečnostními pravidly.

Kvalita úvěrového portfolia

Úvěrové riziko lze členit na systematické a specifické. Specifickým rizikem se rozumí riziko, které je spojené s jednotlivým klientem, je dáno například výší platu/zisku a jinými charakteristikami. Existuje několik způsobů, jak je zmírnit či diverzifikovat, například jsou různé typy zajištění, vhodná skladba portfolia, atd. Úroveň systematického rizika je dána hospodářským cyklem, legislativním prostředím a jinými aspekty, týkajícími se dané ekonomiky jako celku. Banka toto riziko bere jako dané, je schopna jej snížit pouze za předpokladu dostupnosti investic do zahraničních aktiv.

Bankovní sektor čelil na počátku 90. let problému vysokého systematického rizika a v důsledku nedostatečné restrukturalizace velké části podniků a velké vlně nových podnikatelů bez úvěrové historie. Tento problém byl dále posílen legislativním prostředím, které bylo nastaveno ve prospěch dlužníků, což dále zvyšovalo pravděpodobnost defaultu. Potíž bylo, že toto systematické riziko bylo jen velmi pomalu snižováno a tím představovalo stálou hrozbu pro úvěrové instituce. Podstatné zlepšení se dostavilo až na konci 90. let, kdy byl již trh očištěn od části neprosperujících podniků a byly vytvářeny první nástroje, vedoucí k dalšímu poklesu tohoto komponentu rizika (sdílení informací bankami aj.)

Legislativní předpisy zabráňovaly efektivnímu využití některých nástrojů ke zmírnění druhého komponentu – specifického rizika. Bankám často chyběl správně fungující systém, který by dokázal reálně ocenit hodnotu kolaterálu.

Práva věřitele, Vymáhání Dluhů

Legislativní prostředí v této oblasti bylo dlouho považováno za neuspokojivé. Věřitelé měli vzájemně tři možnosti, jak se domáhat svých pohledávek: 1) soudní spor o nezajištěný dluh; 2) spor o zabavení a prodej kolaterálu; 3) podání návrhu na konkurs. Ani jeden z těchto procesů nevedl pro věřitele ke efektivnímu výsledku.

Soudní spory se obvykle v důsledku procesních průtahů vlekly od 1-3 let, obdržení příkazu k exekuci prodeji dlužnickova majetku trvalo další rok. V průběhu této doby neměli věřitelé žádné prostředky jak zajistit ochranu dlužnickových aktiv, která mezitím ztratila většinu své hodnoty. Zatímco náklady na soudní případy byly typicky velké, dosahovaly kolem 4% hodnoty závazku až do 1 milionu korun, míra návratnosti byla nízká. Většina bank odhadovala, že ze svého nezajištěného závazku získají skrze soudní řízení méně než 5%.

Ani zajištění u věřitelů nebyli v příliš lepším postavení. Smlouvy sice v případě defaultu zaručovaly právo prodat kolaterál, v praxi však věřitelé často nemohli právně bez souhlasu dlužníka. Alternativní prodej pod dohledem soudu vyžadoval přesné procesní požadavky, prodloužení se pohybovalo kolem 2 let.

Třetí cesta, opírající se o podání návrhu na konkurs, byla pravděpodobně nejhorší ze všech možností. Nezajištění u věřitelů většinou nebyli uspokojeni vůbec, zajištění pouze ve velmi omezeném rozsahu. Byli zbaveni práva zabavit a prodat kolaterál, správce konkursní podstaty si nechal 30% pokrytí nákladů spojených s administrací. Hodnota prodaného zajištění se pohybovala podstatně níže než její nominální hodnota, vypořádání se často protáhlo na několik let.

(World Bank 2000)

Tato situace, spojená s dalšími negativními faktory, příznačnými pro konkrétní banky, vytvářela předpoklady pro vysoký podíl nestandardních úvěrů. Tyto závěry jsou potvrzeny v následující tabulce, která zachycuje agregovanou kvalitu úvěrového portfolia celého bankovního sektoru v průběhu 90. let.

Tabulka 8 Kvalita úvěrového portfolia bankovního sektoru v průběhu 90. let

	1992*	1993*	1995	1999	2001
úvěry celkem (mld.)	585	702	961	914	944
sledované (%)	na	2,4	6,3	6,3	8
nestandardní (%)	na	7	4,2	4,2	3,4
pochybné (%)	na	6,7	4,5	4,1	3,1
ztrátové (%)	na	5,6	21,3	12,8	7,6
klasifikované úvěry celkem (%)	19	21,7	36,3	32,2	22,1
opravné položky a rezervy celkem (mld.)	90	121	117	104	79
% z celkových klasifikovaných úvěrů	81	79	33	36	38
% ze ztrátových úvěrů	na	307	57	86	110
Gap v opravných položkách (mld.)**	21	31,7	232	187	131
% vlastního jmění	na	33	151	151	87
% provozního zisku	na	79	773	Na	348
Gap v O.P. ke ztrátovým úvěrům (mld.)***	na	-81,2	88	17	-7
% vlastního jmění	na	na	57	14	-5
% provozního zisku	na	na	293	Na	-35
% z GDP					
všechny klasifikované úvěry (%)	14	18	28	15	10
ztrátové úvěry (%)	na	5	16	6	3

*klasifikace dle opatření ČNB platné před červencem 1994

**saldo opravných položek (nevážený) = celkové klasifikované úvěry - opravné položky

***saldo opravných položek na ztrátové úvěry = ztrátové úvěry - celkové opravné položky navšechny kategorií úvěrů

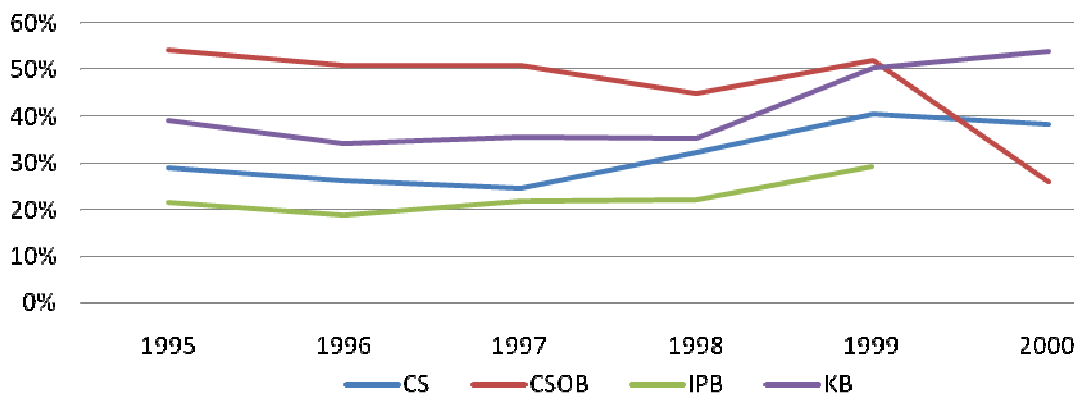
zdroj: Mejstřík, Pečená, Teplý: Základní principy bankovníctví, Karolinum, 2008, str. 270

Klasifikované pohledávky představovaly po celé období významný podíl na celkovém objemu. Výrazný nárůst nestandardních úvěrů byl patrný mezi léty 1993 a 1995, kdy se navýšilo o 15 procentních bodů na celkových 36,3%. Je nutno poznamenat, že v tomto případě se jednalo spíše o reálnější zobrazení situace bank, která byla pravděpodobně v předchozích letech zkreslena. Zúžení prostoru pro manipulaci výsledků přineslo opatření ČNB (1994), týkající se povinných zásad klasifikace. V roce 1995 auditorské společnosti revidovaly kvalitu pohledávek v malých bankách, došlo k překlasifikování části úvěrů na nestandardní.

Problematická byla vysoká míra ztrátových úvěrů, tvořící v roce 1995 přes 21%. Tyto pohledávky banky nebyly schopny krýt opravnými položkami, což se promítlo v jejich profitabilitě. Výrazný pokles ztrátových úvěrů v následujících letech je důsledkem odchodu nejvíce zatížených bank z trhu.

Situace velkých bank se od tohoto trendu nijak neodlišovala. Od roku 1995 se pohyboval podíl klasifikovaných úvěrů Velké čtyřky v průměru kolem 30%. Rozdílný byl nicméně význam těchto bank v porovnání s ostatními subjekty. Zatímco vysoké ztráty malých bank vedly k jejich exitu, argument TBTF zde platil i na dále, vzniklé problémy bylo nutné řešit odlišnou cestou.

Obrázek 7 Podíl klasifikovaných úvěrů Velké čtyřky v 2. polovině 90. let

Zdroj: Pazderník Roman 2003, výroční zpráva bank

Privatizace

Ztráty velkých bank překročily únosnou míru v roce 1998, kdy hrozilo vážné nebezpečí, že jejich kapitálová řízení klesnou pod 8% a ČNB nanáhuje nucenou správu. Stát proto započal přípravu jejich úplnou privatizaci strategicky ministrom.

➤ IPB

IPB byla první privatizovanou bankou. Náznaky problémů se začaly projevovat již v roce 1997, v té době byla zahájena jednání s potenciálními zájemci. Stát se nakonec rozhodl odprodat svůj přibližně 36% podíl společnosti Nomura Europe, anglické přidružené společnosti Nomura International, za zhruba 3 mld. korun.

Nomura se nicméně neukázala jako strategický investor, což po svém vstupu do IPB jasně signalizovala. Hlavním důvodem její investice byl přístup k akciím vybraných společností,

zejména pivovaru Pilsner Urquell, které IPB nepřímo kontrolovala. K potřebné restrukturalizaci nedošlo, management i způsob řízení zůstal nezměněn, což vedlo k postupnému zhoršování finanční situace banky.

V roce 1999 ČNB uskutečnila v IPB několik dohlídek na místě a zjistila závažné finanční nedostatky. Usuzovala, že nezbytná částka kvytvoření dostatečných opravných položek se pohybuje kolem 40 miliard. Situace se dále vyhroutil a v první polovině roku 2000, po několika letech na banku nakonec 16. června ČNB uvalila na IPB nucenou správu, o 3 dny později došlo k převodu IPB pod ČSOB.

➤ **ČS**

Vývoj České spořitelny byl negativně ovlivněn jednak klasifikovanými úvěry, jednak jejím postavením na mezibankovním trhu, kde jako hlavní věřitel zaznamenala vysoké ztráty vyplývající z financování některých malých bank.

Ke zhoršení finanční situace banky došlo v první polovině roku 1998. Stát nejprve v květnu poskytl ČS 4,1 mld. na pokrytí ztráty, spojené s půjčkou zkrachovalé AB bance. Téhož roku byl převeden na KOB nedobytné úvěry v celkovém objemu 10,5 mld. a kupní cena 4 mld. V následujícím roce došlo k navýšení kapitálu o 7,6 mld., vyvedení dalších 33 mld. úvěrů za 60% nominální ceny, maximálně do 20 mld.. V říjnu pak byl prodán podíl 52,1% rakouské Erste Bank za 19 mld.. S prodejem byly spojeny i garance státu z pohledávky ke konci roku 1999 v účetní hodnotě 88 mld., celková pomoc státu je odhadována na 30,9 mld..

➤ **KB**

Komerční banka se dostala do potíží v druhé polovině roku 1998. K uskutečnění privatizace bylo proto rovněž nutné očistit její bilanci. K vyvedení aktiv došlo v průběhu následujících 2 let, kdy v první fázi odkoupila KOB nedobytné pohledávky v celkovém objemu 23,1 mld. (za 60% nominální hodnoty) a NPF navýšil kapitál o 6,77 mld., čímž se podíl státu zvýšil z 48,7% na 60%. Ani tato opatření však nezamezila vykázané ztrátě za rok 1999 ve výši 9 mld.. V roce 2000 proto byla vyvedena další aktiva v hodnotě 60 mld., opět za 60% nominále, pro zjednodušení prodeje se KOB dále zaručila za pohledávky do 20 mld.. Celková pomoc

státu bez garancí je odhadována na zhruba 55 mld., vlastnícký podíl byl prodán v červnu následujícího roku francouzské Sociétés Générale S.A. za 40 mld..

➤ ČSOB

ČSOB byla jedinou velkou bankou, která se na konci 90. let dokázala vyhnout vážnějšímu finančnímu potřízání a byla nucena vyžadovat od státu žádnou pomoc. K její privatizaci došlo v květnu 1999, státní podíl 65,7% byl prodán belgické KB za účty hodných 40 mld..

Shrnutí

Vývoj velkých bank v průběhu 90. let se ukázal být velmi nákladným. Čistě nákladů státu na pomoc velkým bankám se odhadují zhruba na 330 mld., což je přibližně 17% HDP 2000. Kromě obecně přijímané skutečnosti rizikovosti českého prostředí existovaly další faktory, které stály za výsledným enormně vysokým účtem. Státní vlastnictví vedlo k tlaku úmnabanky v oblasti úvěrování podniků, legislativní mezery vytvářely prostor pro morální hazard, nízká ochrana věřitelů zvyšovala celkové ztráty. Vysoký tržní podíl velkých bank je ochraňoval před jejich exitem a zvyšoval tak riziko oportunistu.

Tabulka 9 Čistě nákladů na pomoc velkým bankám v mld. Kč

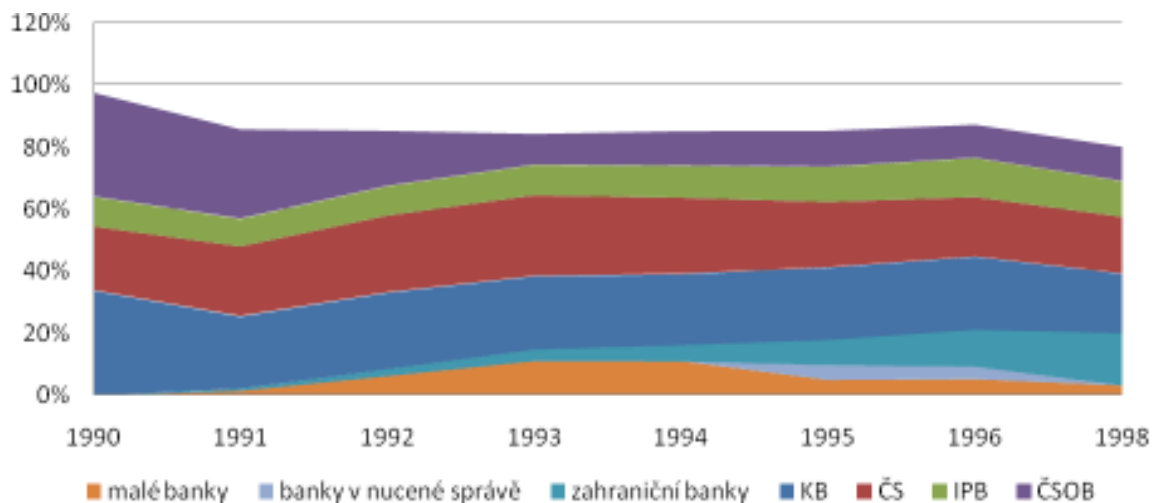
Konsolidační program 1	104,8
Privatizace	84,8
Náklady spojené s IPB	140
Celkem	329,6

Zdroj: Tůma 2002, Hospodářské noviny (19.3.2006)

2.3 Skupina malých bank

Malé banky tvořily po čtenou skupinu nově vzniklých bank, vlastněných převážně českým kapitálem. V období 1990-1993 získaly univerzální licenci dohromady 25 malých bank. Jejich tržní podíl rychle rostl, v roce 1993 překročil 10% celkové bilanční sumy.

Obrázek 8 Tržní podíl bank na bilanční sumě v 1. polovině 90. let

Zdroj: bankovní dohled 1997, 2000, Chmelík, Jan 1997, výroční zprávy bank

Vývoj tohoto subsektoru byl nicméně již zpočátku spojen s několika úskalími, sekterými se většina bank nedokázala plně vyrovnat. První známky problémů se začaly projevovat od roku 1993. V témže roce ČNB pozastavila další vydávání licencí a zaměřila se na posílení stability stávajících subjektů. Potíže malých bank pramenily jednak z krátkodobých zájmů vlastníků a managementu, dále z problémů, spojených s financováním.

Financování

Právě většina bank zahájila své podnikání do roku 1992, kdy požadavky na minimální výši kapitálu byly na úrovni 50 mil. Kč. Tyto banky byly silně podkapitalizované, což značně limitovalo základní funkci kapitálu jako nárazníku proti neočekávaným ztrátám. Nové banky navíc obecně trpí vyššími ztrátami v důsledku zvýšeného operačního rizika, což jen posiluje potřebu dostatečného výše kapitálu (World Bank 2000).

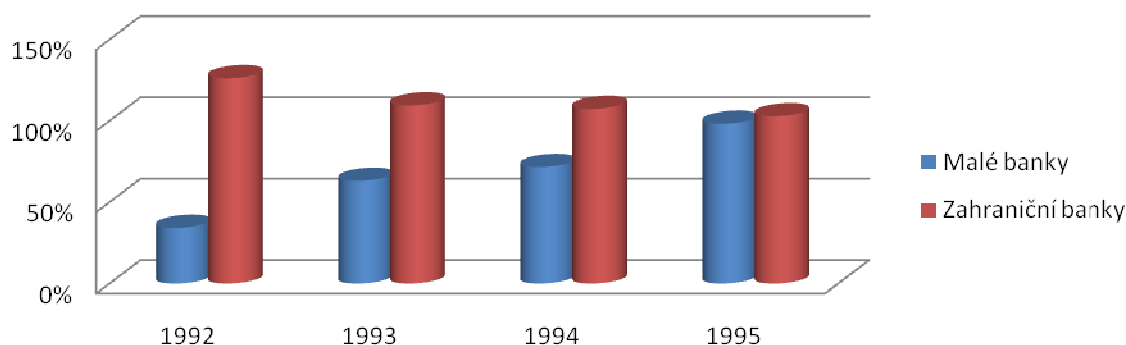

Riziko bylo spojeno i se strukturou externího financování. Z cizích zdrojů tvořily značný podíl peníze z mezibankovního trhu, jež jsou charakteristické jednak svou nákladností, jednak krátkodobostí. Touto závislostí se malé banky vystavovaly nebezpečí ztráty likvidity, neboť připoklesud úvěry danou bankou bývají typově často okamžitě staženy.

Získávání levnějších primárních zdrojů tímto segmentem bylo spojeno s několika obtížemi. Díky své velikosti nemohly konkurovat v dostupnosti klientům velkým bankám, které z minulého systému zdědily kvalitní infrastrukturu v podobě celorepublikové sítě poboček⁶. Obyvatelstvo se rovněž vyznačovalo značně nepružným chováním při realokaci úspor, své vklady setrvačně nechávali v ČR i přes její relativně méně kvalitní služby (Chmelík 1997). Dalším faktorem, který pravděpodobně ovlivnil rozhodování vkladatelů, byl původní set-up v oblasti garancí vkladů. Stát zvykloval velké banky tím, že se v plné výši zaručoval za depozita ve vlastních bankách. Povinné pojištění vkladů, jež by zaručilo rovnocenné podmínky pro všechny banky, bylo zavedeno až novelou zákona v roce 1994.

Jedinou možností malých bank bylo přetahování klientů na základě příslibu vyššího zhodnocení vkladů. Tím ovšem rostly jejich náklady na financování, které pak nutně musely promítnout do cen poskytovaných služeb.

Obrázek 9 Podíl primárních vkladů poskytnutých úvěrům

zdroj: Chmelík, Jan, 1997

Zmíněné obtíže jsou znázorněny na následujícím grafu, který srovnává poměr primárních zdrojů k úvěrům pro skupinu zahraničních a malých bank. Zatímco u zahraničních bank se

⁶Svéjím koupením investiční banky, která získala široký přístup ke klientům a zsloučením s poštovní bankou

tento ukazatel po celé sledované období stabilně pohyboval kolem 100%, u malých bank dosahoval v roce 1992 pouze 34%, do roku 1994 se na 72% zvýšil. Zbýlý rozdíl do 100% musely banky financovat buďto skrze vlastní kapitál, nebo výpůjčkami z mezibankovního trhu.

Corporate governance

Druhou problematickou oblastí byla kvalita managementu a již zmíněný široký prostor pro oportunistické chování jednotlivých akcionářů. Je nutné si uvědomit, že na začátku roku 1992, kdy vstoupil v platnost nový Zákon o Bankách a regulace bankovního sektoru byla sjednocena pod SB ČS, působilo na trhu již 23 bank, z toho 14 malých. Vývoj bankovního dohledu podstatně zůstával reálným v vývojem sektoru. Nově vydávaná opatření reagovala až ex post na již vzniklé problémy, nedostatky bank byly objeveny až s určitým časovým zpožděním. Management, potažmo samotní akcionáři, proto mnohdy tíhli k upřednostňování svých vlastních krátkodobých zájmů na úkor ostatních stakeholderů. Příkladem tohoto chování bylo financování pochybných dlouhodobých projektů, ve kterých figurovaly bankou spřízněné osoby.

Druhým problémem byla nízká nabídka kvalifikovaných lidí na trhu práce. Většinu zkušených pracovníků si držely velké banky. V malých bankách tak chyběli odborníci, kteří by mohli potřebovat znalosti vyhodnocení řízení zejména kreditního rizika. Tento fakt, spolu s často nedostatečným systémem vnitřní kontroly, zapříčinil postupné zhoršování kvality úvěrového portfolia, což později znamenalo vysokou zátěž na vlastní zdroje banky.

Aktiva

Při analýze aktivní strany bilance lze poukázat na jasnou dominanci úvěrů domácím soukromým podnikům. Zatímco velké banky měly svá portfolia diversifikována - poměrně velkou část aktiv tvořily zahraniční aktiva a vklady u bank-uzkoumaných předtím malých bank činil v roce 1993 průměrný podíl korporátních úvěrů přes 2/3 všech jejich aktiv. Jednalo se z velké části o pohledávky za podniky s velmi krátkou úvěrovou historií, neboť většina dříve fungujících podniků měla již vytvořené kontakty s velkými bankami.

Tabulka 10 Struktura aktiv velkých a malých bank

	3 velké banky	3 malé banky	2 banky v potížích
Vklady u bank	16,7%	11,5%	0,4%
Pokladniční poukázky	3,8%	0,0%	0,8%
Úvěry státním podnikům	19,5%	8,5%	3,0%
Úvěry soukromým podnikům	19,5%	64,5%	75,7%
Zahraniční aktiva	12,7%	0,3%	0,1%
Ostatní	27,8%	15,2%	20,0%

Zdroj: Pazderník Roman, *Banking Supervision in Transition: Czech Experience 1990-2000*, str. 64

Rizikovost byla dále umocněna vyšší úrokovou sazbou úvěrů, které malé banky poskytovaly. Vzhledem ke zmíněným problémům při financování se jejich úroková sazba pohybovala v průměru o jeden procentní bod výš, než u velkých bank. Žadatelé o půjčku se proto nejprve obraceli na velké a zahraniční banky, a teprve pokud neuspěly, přicházeli s žádostí k malým bankám. Těm proto zbyli rizikovější klienti s větší pravděpodobností defaultu.

Pád malých bank

Při daných rizicích a nezvykle rychlé dynamice růstu počtu malých bank, nastal po prvních letech expanze proces očištění trhu. První známky problémů se projevily v průběhu roku 1993, kdy se dostala do potíží KREDITNÍ a Průmyslová banka. V poměrně rychlé sledby nucená správa uvalena i na AB banku a Banku Bohemia (na obě v první polovině 1994). Hlavním důvodem nucené správy byly v těchto případech prohřešky proti obecným zásadám. V případě KP Ba AB se jednalo o úvěrování spřízněných osob, zapádem BB stály podvodné obchody.

➤ **Programy zaměřené na odvrácení subsystémové krize**

• **Konsolidační program 2**

Problém vznikl méně než týkal jen těchto řídících bank. V roce 1994 ČNB provedla prvních 10 dohlídek namístě malých bankách a zjistila další nedostatky, související především s nízkou

kvalitou aktiv a adekvátním systémem řízení. Tyto výsledky tudou dobrou měly podpořeny ostatními kontrolními mechanismy (zejména výrok auditorů), protože ČNB realizoval jen dílčí konsolidační programy, zaměřené na nejvíce problematické banky.

Ucelenější program byl uskutečněn až na konci roku 1995, kdy auditorské společnosti povinně prověřily kvalitu úvěrových portfolií a vymezily nutnou dodatečnou výši opravných položek. Tím se mnohé banky dostaly do výrazné ztráty, v důsledku čehož došlo k poklesu jejich kapitálové řízenosti.

Přijatá opatření v úči malým bankám jsou zachycena v následující tabulce. ČNB zásadně radikálně zasahovala pouze tehdy, pokud stávající akcionáři odmítli krýt ztráty z vlastních zdrojů, a kapitál banky nedosahoval 8% minimální hranice. V těchto případech byla banka uvalena nucená správa, konečným řešením byl buďto odprodej banky s předpokladem fúze, nebo ukončení činnosti. Z celkového počtu 18 bank byly tři z nich řešeny problémy 9 bank, u 6 bank se podařilo navýšit kapitál stávajícími činnými investory. Pouze v 3 bankách situace vyžadovala řešení.

Tabulka 11 Konsolidační program 2

Způsob řešení	Počet bank	Podíl na bilanční sumě v % k 30.6.1996
Snížení základního jmění a zavedení nucené správy	5	1,64
Ukončení činnosti banky	2	1,24
Odprodej banky s předpokladem fúze	3	1,66
Navýšení základního jmění	6	3,96
Nevyžadovalo řešení	3	1,13
Celkem⁷	18	8,84

Zdroj: Bankovní dohled 1996 str. 10

- **Stabilizační program**

⁷ Problémy jedné z bank byly řešeny kombinací dvou přístupů – zavedením nucené správy a následně prodejem jiné banky. Proto celkový počet bank nesouhlasí s počtem jednotlivých sloupců.

Ip řesozdrav ění malých bank hrozilo nebezpečí, že stávající banky ztratí potřebnou likviditu v důsledku poklesu důvěry v tento segment a možného odlivu primárních vkladů. K posílení stability stávajících bank byla vládou v říjnu 1996 přijat stabilizační program, speciálně určený této skupině.

Stabilizační program spočíval v přísunu likvidity malým bankám prostřednictvím, za tímto účelem vytvořené, společnosti Česká finanční, s.r.o.. Bankám byla nabídnuta možnost odprodeje svých aktiv do celkové výše 110% vlastního kapitálu s tím, že získané prostředky vrátí v horizontu 5-7 let. Celková částka, vymezená na odkup pohledávek, byla 13,7 mld., v roce 1998 byla dálena vyšena o 5 mld.

Zapojení se do tohoto programu bylo podmíněno podřízením se poměrně nepřísrným pravidlům ČNB. Mezi oblastmi speciální regulace patřily limity na kapitálovou přiměřenost, provozní náklady a strukturu aktiv. K zajištění návratnosti investovaných prostředků byla požadována každoroční tvorba rezerv ve výši 1/7 celkové hodnoty podporů. Tato omezení nakonec znamenala, že pouze 6 z 13 bank projevilo zájem se zúčastnit.

Negativní vývoj malých bank pokračoval v následujících letech i navzdory přijatým opatřením. Mezi hlavní příčiny patřil nedostatek vlastních zdrojů, nepokrytí ztrát, několik bank se stal opředmětem fůze.

Tabulka 12 Hlavní příčiny pádu malých bank

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2003
Úvěry spřízněným osobám	1	1	1	2					1
Nedostatek kapitálu				1	2		1		
Nedostatek rezerv		1		2		1			
Nedobytné pohledávky				2					
Fůze							1	2	
Ostatní		1		1			1		1
Celkem kumulovaně	1	4	5	13	15	16	19	21	23

zdroj: Pazderník Roman 2003

Pád Agrobanky

Agrobanka za čalana českém trhu působila spolu s Živnotankou a velkými bankami již v roce 1990. Díky enormnímu růstu bilanční sumy v letech 1991-1993 se jako jediná dokázala vymanit z skupiny malých bank a stala se největší bankou s tržním podílem 4,9%. Ani ona se však nevyhnula nekvalitnímu úvěru a po navýšení rezerv v roce 1994 se dostala do problémů s kapitálovou řízeností.

Vzhledem k vysokému objemu primárních vkladů se ČNB rozhodla řešit situaci AGB odlišně. Byl přijat speciální konsolidační program, kterým měla zajistit dosažení 8% limitu do konce roku 1996. K posílení stability byly dále vydány garance za depozita vkladatelů. V roce 1995 banka nicméně selhala v naplnění stanovených podmínek a dostala se do značných problémů s likviditou. ČNB uvalila na AGB nucenou správu, v roce 1998 pak došlo k prodeji zdravé části banky GEMoneybank.

Shrnutí

Skupina malých bank byla vysoce dynamickým segmentem bankovního sektoru, který zejména v první polovině 90. let vykazoval vysoké tempo růstu. Ve svých portfoliích spravovaly převážně tuzemské korporátní úvěry, lze tedy říci, že v tomto směru splnily očekávání tehdejší vlády a podílely se na financování transformující se ekonomiky. Zmíněný růst však nebyl postaven na zdravém základě, nedostatky byly přítomny ve většině bank. Od roku 1994 nastal proces očištění trhu, velká část bank byla nucena ukončit svoji činnost. Odhadované náklady na pomoc tomuto segmentu se pohybují kolem 40 mld., pomoc Agrobancej pak ČNB vyčíslena na cca 50 mld.

2.4 Skupina zahraničních bank

Pro účely této práce se skupinou zahraničních bank rozumí všechny banky v většinově kontrolované zahraničním kapitálem. Zahraniční banky zahájily činnost na území ČR již v roce 1991. Mezi prvními vstoupily na trh americká Citibank, francouzská Societé Générale,

rakouská Creditanstalt a maďarská Interbanka. Tento segment nevykazoval v prvních letech takový růstový trend jako skupina malých bank, jeho podíl na bilančním sumě nicméně po celá devadesátá léta rostl, v roce 1998 se pohyboval kolem 20% celkové bilanční sumy⁸.

Tabulka 13 Vstup prvních zahraničních bank

Citibank	1991
Creditanstalt	1991
Société Générale Banka	1991
Interbanka	1991
Bank Austria	1992
Credit Lyonnais Bank Praha	1992
BNP-Dresdner Bank	1992
HYPO-BANK CZ	1992
Vereinbank	1992
GiroCredit-Sparkassen Banka Praha	1993
Raiffeisenbank	1993
IC Banka	1994

Zahraniční banky byly také jedinou skupinou, která se vyhnula problému vysokých ztrát v důsledku nekvalitních aktiv. Příčinou lze hledat v několika aspektech, mezi nejduležitější patří jednak konkurenční výhodnost nad ostatními bankami, jednak rozdílná strategie.

Vstup na trh byl motivován ziskem v dlouhodobém horizontu. Vysoká reputace odrazovala tyto banky od oportunistického chování a angažování se do příliš rizikových operací. Svě obchody orientovaly především na mezinárodní společnosti působící na českém trhu, kterým zde byly schopny nabídnout kvalitnější služby. Narozdíl od domácích bank nebyly proto tolik závislé na úvěrování tranzitivních podniků a vyhnuly se tak vysoké expozici v účelovém kreditním riziku.

Díky snadnému přístupu na mezinárodní finanční trhy, a tedy i relativně nižšímu nákladům na financování, mohly přitáhnout nejbonitnější klienty na trh nižšími úrokovými sazbami.

⁸Bez IPBa Živnobanky

Úroková míra zův ěřů se u zahrani ěních bank na konci roku 1994 pohybovala kolem 10%, tedy o více než 4% níž, než u ostatních skupin.

Tabulka 14 Pr ůměrné úrokové sazby zův ěřů ke konci roku 1994

	Malé banky	Velká čtyřka	Zahraniční banky
Krátkodobé	15,3%	13,9%	9,4%
Střednědobé	16,0%	15,1%	9,1%
Dlouhodobé	15,2%	14,2%	10,3%

zdroj: Pazderník Roman, Banking Supervision in Transition: Czech Experience 1990-2000, str. 125

Dalším kvalitativním rozdílem byla vysoká úroveň know how a sofistikované modely na řízení rizik. To umožnilo správn ější ocen ění ceny poskytovaných zův ěřů a jejich efektivní alokaci. Svým postavením tak zahrani ění banky byly v podstat ě jediným konkurentem Velké čtyřce na trhu.

Kapitola 3

Bankovní regulace po roce 2000

3.1 Nová mezinárodní pravidla pro kapitálovou řízení

V této části bych rád navázal na první kapitolu, stručně shrnul vývoj mezinárodně platných standardů a zasadil je do kontextu vývoje českého regulačního prostředí.

Mezinárodní standardy prošly po roce 2000 několika významnými změnami. Nejdůležitější je spojena s nahrazením regulačního rámce Basel 1 novým konceptem, s cílem reflektovat nedostatky úvodní dohody. Tyto nové standardy byly následně přeneseny do legislativy EU a od roku 2007 se staly závaznými i pro český bankovní sektor.

BASEL 2

Basel 2 představuje výrazný posun v oblasti regulace mezinárodně působících bank. Finální verzi revidované smlouvy publikovali guvernéři centrálních bank zemí G10 v červnu 2004 pod názvem „Mezinárodní konvergence měření kapitálu a kapitálových standardů“. Dohoda se skládá ze 3 pilířů – Minimální kapitálové požadavky, Proces dohledu a Průhlednost a tržní disciplína.

➤ **První pilíř**

Základní změna v oblasti minimálních kapitálových požadavků spočívá v revizi metody pro měření úvěrového rizika. Bankám jsou nabídnuty rizikově citlivější přístupy za účelem přiblížit regulační kapitálové požadavky skutečným ekonomickým potřebám. Druhou změnou je reflektování také operačního rizika při výpočtu celkové průhlednosti. Metody kvantitativního rizika zůstaly v nové dohodě oproti Basel 1 v podstatě nezměněny.

- **Kapitálový požadavek úvěrového rizika**

Dohoda nově nabízí využít ke měření jeden ze 3 přístupů. Základním je tzv. standardní metoda (STA), opírající se o hodnocení dlužníků ratingovými agenturami. Banky mohou po splnění určitých kvalitativních předpokladů přejít k pokročilejším metodám IRB (Internal ratings-based přístup), které jim dovolují využít provýpočet kapitálového požadavku vlastní odhadem některých rizikových parametrů.

STA

Standardní přístup je nejbližší první verzi dohody z roku 1988. Pohledávky jsou zařazeny do jedné ze 4 skupin podle typu dlužníka. Každá skupina má předem definované rozpětí rizikových vah. Konkrétní riziková váha závisí na hodnocení zapsané externí ratingové agentury. Tímto metodou se dříve používaly i v rámci Basel I a výrazně tak omezuje prostor pro kapitálovou arbitráž.

Oproti úvodní dohodě bylo nově reflektováno úvěrové riziko i pro vládní sektor a centrální banky. Jako bezrizikové jsou považovány pouze pohledávky za subjekty s ratingem vyšším než A+. Na ostatní pohledávky je aplikována nenulová riziková váha v závislosti na úvěrovém hodnocení, srovnávaná na 150%.

Tabulka 15 Riziková váha pro vládu a centrální banky

AAA až AA-	A+ až A-	BBB+ až BBB-	BB+ až B-	pod B-	bez ratingu
0%	20%	50%	100%	150%	100%

zdroj: Bank for International Settlements

K výpočtu požadavku pro instituce (tj. nevládní veřejný sektor, banky a multilaterální rozvojové banky) volí národní supervizor jednu ze 2 možností, podle které se následně řídí všechny banky podléhající dohledu. První alternativou vychází z ratingu dané země. Instituce pak získávají o tři stupně nižší hodnocení až do hodnoty BBB-, riziková váha pro BB+ a nižší zůstávají stejné jako pro vládu a CB. Tato možnost je vhodná pro méně vyspělé země, kde nejsou instituce agenturami takové míře hodnoceny a jejich kvalita odpovídá přibližně předělům mezi investičním a spekulativním stupněm.

Tabulka 16 Riziková váha pro instituce – Možnost 1

rating vlády	AAA až AA-	A+ až A-	BBB+ až BBB-	BB+ až B-	pod B-	bez ratingu
váha pro instituce	20%	50%	100%	100%	150%	100%

zdroj: Bank for international settlement

Druhá alternativa se opírá o hodnocení konkrétních subjektů, riziková váha mohou považení regulátora zohlednit i p úvodní dobu splatnosti. Pro banky je tento přístup výhodným, neboť prodlužníky bez ratingu a BBB hodnocení stanovují nižší riziková váha.

Tabulka 17 Riziková váha pro instituce – Možnost 2

rating instituce	AAA až AA-	A+ až A-	BBB+ až BBB-	BB+ až B-	pod B-	bez ratingu
dlouhodobé	20%	50%	50%	100%	150%	50%
krátkodobé ⁹	20%	20%	20%	50%	150%	20%

zdroj: Bank for international settlement

Korporátní sektor je hodnocen podobně jako banky při možnosti 1. Riziková váha 150% je aplikována již na společnosti hodnocené BB- a níže. Národní regulátor může dále zvýšit rizikovou váhu pro společnosti bez ratingu, popřípadě povolit bankám využití jednotné váhy 100% navšechny společnosti bez ohledu na rating.

Tabulka 18 Riziková váha pro korporátní sektor

AAA až AA-	A+ až A-	BBB+ až BB-	pod BB-	bez ratingu
20%	50%	100%	150%	100%

zdroj: Bank for international settlement

Poslední skupinou jsou retailové expozice. Basel 2 stanovuje jednotnou rizikovou váhu 75% na celé portfolio, pokud pohledávky vněm obsažené splňují 3 požadavky. Pohledávka musí být zafyzickou osobou, popřípadě malým podnikem, musí se jednat o typický retailový produkt, portfolio musí být dostatečně diverzifikované. V případě zajištění úvěru residenční nemovitostí banka aplikuje na zajištěnou část sníženou váhu 35%.

⁹ krátkodobými pohledávkami se rozumí pohledávky s úvodní dobou splatnosti rovnou nebo menší než 3 měsíce

Na úvěry zajištěné komerční nemovitostí se vztahuje riziková váha minimálně 100%. Stejně jsou vážena i všechna ostatní aktiva, která nespadá pod žádnou z výše uvedených skupin. Mimorozvahové položky jsou pomocí konverzního faktoru opět nejprve převedeny na úvěrový ekvivalent, následně jsou váženy příslušnou rizikovou vahou.

IRB

Pokud banka splňuje určitá kvalitativní kritéria, může využít kvýpočtu kapitálového požadavku pro kreditní riziko sofistikovanější IRB přístup. Bankarozt řídí své pohledávky do 7 skupin na korporátní, vládní, bankovní, retailové, akciové, sekuritizované a ostatní expozice. Pro každou skupinu jsou následně buď interně odhadnuty, nebo exogenně stanoveny rizikové parametry, které jsou rizikovou funkcí převedeny na rizikově vážená aktiva.

V rámci IRB metody je možné zvolit ze dvou přístupů. Základní metoda – Foundation IRB předpokládá schopnost banky věrohodně odhadnout pouze parametr PD, ostatní parametry jsou dány supervizorem. Při pokročilejším přístupu – Advanced IRB – jsou použity interní odhady iněkterých ostatních parametrů – PD, EAD, LDGaM¹⁰.

- **Kapitálový požadavek operačního rizika**

Operační riziko je definováno jako riziko ztráty v důsledku nedostatků či selhání vnitřních procesů, lidského faktoru nebo systémů či riziko ztráty vlivem vnějších skutečností, včetně rizika právního (vyhláška ČNB č. 123/2007 Sb.). Banky si při výpočtu požadavku mohou vybrat ze 3 metod, kdy pokročilejším jmenuje souhlas supervizora.

---

¹⁰Probability of default, exposure at default a effective maturity

Tabulka 19 Metody provýpočet operačního rizika

	Jednoduchý přístup	Standardní přístup	Pokročilý přístup
Výpočet minimálních kapitálových požadavků	<ul style="list-style-type: none"> Založeno na ukazateli průměrných hrubých příjmů za minulé 3 roky Kapitálový požadavek je stanoven jako 15 tohoto ukazatele 	<ul style="list-style-type: none"> Ukazatel hrubého příjmu v regulátorem stanovených druzích obchodu Kapitálový požadavek v závislosti na druhu obchodu je 12%, 15% nebo 18% hodnoty ukazatele Celkové kapitálové požadavky se skládají ze součtu kapitálových požadavků v jednotlivých druzích obchodu 	<ul style="list-style-type: none"> Kapitálové požadavky závisí na vnitřních výpočtech založených na: <ul style="list-style-type: none"> interních datech o ztrátách externích datech o ztrátách analýzách rizikových scénářů faktorech obchodního prostředí a vnitřní kontroly Možnost využít nástroje ke snížení rizika (až o 20%)
Kritéria pro použití jednotlivých metod	<ul style="list-style-type: none"> Žádná stanovená kritéria Je doporučován soulad se "Sound Practices for the Management and Supervision of Operational Risk" vydaným Basilejským výborem 	<ul style="list-style-type: none"> Aktivní angažovanost představenstva a vyššího managementu Spolehlivý systém řízení operačního rizika Systematické monitorování ztrát způsobených operačním rizikem 	<ul style="list-style-type: none"> Stejně jako v standardním přístupu, navíc: <ul style="list-style-type: none"> Měření je integrováno do každodenního procesu řízení rizika Procesy řízení a měření operačního rizika jsou kontrolovány vnitřním a externím auditorem Mnoho kvalitativních požadavků – zvláště na historická data (3-5 let zpětně)

Zdroj: Hájková, Dagmar, *Regulatory risk on the financial markets and the expected impact of the new Basel accord on their effectiveness*, 2006, str. 48

➤ Druhý pilíř

Druhý pilíř klade úrazně individuální přístup jednotlivým bankám. 8% hranice kapitálové přiměřenosti je zde brána jako nejzazší minimum, regulátor by měl být schopný vyhodnotit expozici banky v úči riziku a následně stanovit konkrétní minimální limit. Jedná se tedy o dosti náročný přístup, který nechává poměrně široký prostor pro vlastní posudek regulátora a zároveň tak zvyšuje míru regulatorního rizika pro jednotlivé banky (Teplý 2002).

➤ **Třetí pilíř**

Podstatou třetího pilíře je snaha o zvýšení transparentnosti bankovního sektoru. Požadavky jsou směřovány na kvalitativní změny v oblasti poskytování informací bankami. Konečným cílem je vytvoření prostředí, které umožní soukromému sektoru efektivně vyhodnotit finanční pozici jednotlivých bank a zvýšit tak disciplínu uvnitř sektoru.

➤ **Kritika Basel 2**

Basel 2 je napadán v souvislosti s jeho možným procyklickým charakterem (Holman 2009). Rizikové váhy jsou ve velké míře závislé na vlastních odhadech rizikových parametrů, či úvěrovém hodnocení ratingové agentury. V období hospodářského růstu dochází k podceňování investičních rizik. Modely, se kterými banky a agentury pracují, se opírají o historická data. V průběhu cyklu úředojítkezkreslení výstupů, míra zkreslení je tím vyšší, čím kratší jsou časové řady. Banky tak mohou zvyšovat objem svých aktiv, aniž by reflektovaly skutečnou úroveň rizik a vyšší základní kapitálu.

Koncept Basel 2 se rovněž opírá až příliš velkou měrou o hodnocení pohledávek ratingovými agenturami. To na jednu stranu umožňuje rizikově citlivější přístup, na druhou stranu je třeba si položit otázku, nakolik je možné se na známky agentur spoléhat. Minulá data nemusí být dobrými indikátory budoucího vývoje. V posledních desetiletích se rovněž pomalu mění způsob fungování agentur. Původní model byl nastaven tak, že investor delegoval monitorování na agenturu, ta byla motivována poskytnout objektivní hodnocení. V současné době jsou však agentury stále víc sponzorovány dlužníky, jejichž prvořadým cílem je získání levného financování. Lze argumentovat extrémními náklady, spojenými se ztrátou reputace, nicméně otázka důvěry ve spolehlivost známek je zejména s ohledem na masivní snižování stupňů korporátních dluhopisů a konci roku 2007 stále aktuálním tématem.

Spornou stránkou je také vysoká náročnost pro regulátory. Je vyžadována znalost sofistikovaných přístupů k řízení rizika, mnoho kvalitativních požadavků je na supervizory kladen vedle druhého pilíře. Bude zajímavé sledovat, jak se tímto problémem dokáží jednotliví regulátoři vypořádat.

➤ Dopady na český bankovní sektor

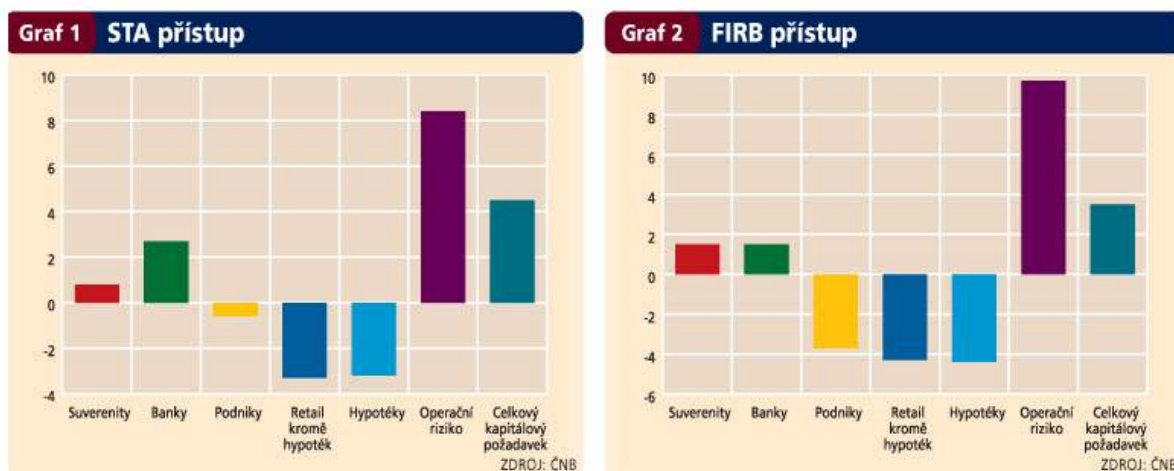
Pro Českou republiku se stala závazná koncepce Basel II v podobě vyplývající z její transformace do komunitárního práva, tj. do změn evropských směrnic 2000/12/ES⁶ a 93/6/EHS⁷. Oproti původní dohodě, která je koncipována pouze pro mezinárodně operující banky, jsou pravidla ke krytí neočekávaných rizik aplikována na všechny úvěrové instituce a investiční fondy.

Původní snahou Basilejského výboru bylo zachování přibližně stejné úrovně kapitálových požadavků v porovnání s Basel 1, nový požadavek k operačnímu riziku měla vyvážit úspora v oblasti požadavků ke kreditnímu riziku. Příměřenost jednotlivých bank se nicméně změnila v důsledku jejich různých expozicí.

Analýza dopadů na kapitálovou příměřenost bankovního sektoru byla provedena prostřednictvím tzv. QIS testů (qualitative impact studies). Zúčastněné banky byly rozděleny do dvou skupin, tzv. Group 1 a Group 2. Do první skupiny spadaly diverzifikované mezinárodně aktivní banky s kapitálem Tier 1 větším než 3 mld. EUR, do druhé skupiny všechny ostatní banky.

Česká republika se poprvé zúčastnila QIS3 v roce 2003, kde český bankovní sektor reprezentovaly 4 banky, všechny spadající do Group 2, spouštěly na bilanční sumě 45%. Výsledný kapitálový požadavek těchto bank výrazně vzrostl. Dostudie QIS5 (2005) se za ČR zapojilo šest bank s celkovým podílem na aktivech sektoru 63%. V celkové součtudošlo i v této studii k nárůstu kapitálového požadavku, v průměru se zúčastněným bankám oproti původní dohodě zvýšily požadavky o 4,5%.

Obrázek 10 Dopad Basel 2 na kapitálovou řízenost českého bankovního sektoru

Zdroj: Bankovníctví, 20. 11. 2006, str. 30

Kromě požadavků operačního rizika zaznamenaly nejvyšší nárůst expozice vůči institucím a suverenitám. Vyvažující skupinou byly požadavky na hypotéky a retailové portfolio, u FIRB přístup byly dosaženy významné úspory u podnikových expozic.

3.2 Harmonizace regulace ČR s mezinárodními standardy

Institucionální rámec i výkon dohledu prošly od začátku roku 2000 kvalitativními posuny v několika aspektech, obecně lze hovořit o stále hlubší harmonizaci domácího regulatorního prostředí se standardy platnými v EU.

Zavedení jednotné bankovní licence

Vstupem České republiky do Evropské Unie (1.5.2004) nabyl účinnosti ustanovení novely zákona o bankách z roku 2002, týkající se jednotné licence. Tato zásada umožňuje bankám poskytovat své služby trvale prostřednictvím pobočky, či přechodně bez založení pobočky, na území jakékoli členské země, bez nutnosti žádat o licenci hostitelský orgán. Tyto subjekty následně podléhají dohledu ze strany domovského regulátora. Tím dochází k liberalizaci bankovního podnikání a tlakům na zvýšení konkurenčního prostředí.

Rozsah regulace

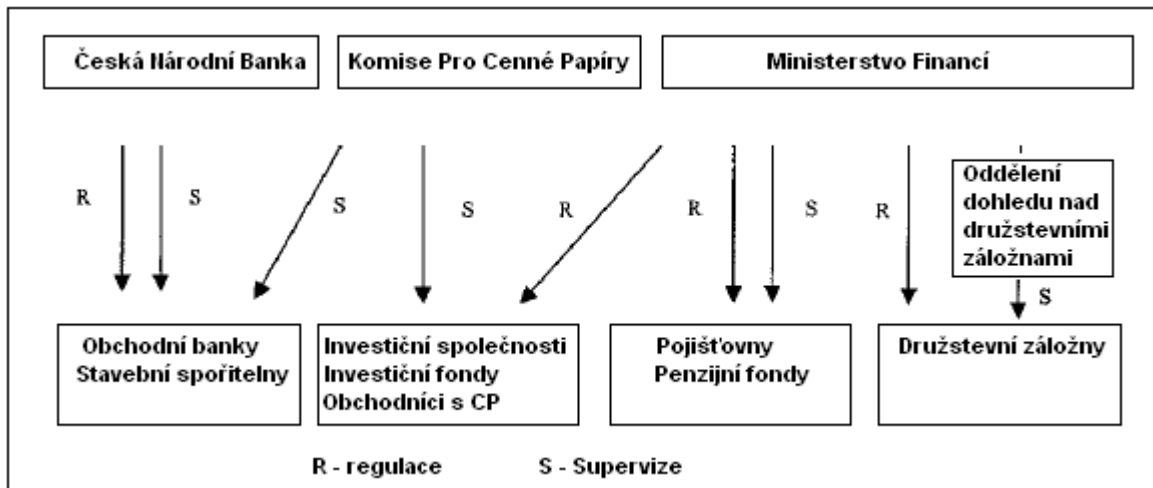
V oblasti rozsahu regulace byla významným mezníkem novela zákona o Bankách z roku 2002. Ta rozšířila konsolidovaný dohled i na finanční a smíšené holdingy a stala se tak důležitou prerekvizitou ke efektivnímu monitorování rizik bank, plynoucích z jejich celkové pozice ve skupině.

Skupina ovládající banky a finanční holdingové společnosti je povinna předkládat ČNB informace, týkající se jednotlivých přidružených osob. Pro účely regulace pak dále sestavují regulovaný konsolidační celek, jehož členy jsou banky, finanční instituce a podniky pomocných bankovních služeb. Na tyto celky se podobně jako v původní úpravě vztahují obezřetnostní pravidla shodná s těmi, aplikovanými na samotnou banku. Požadavek na kapitálovou řízenost nově zohledňuje riziko od roku 2008 také operační riziko. Na smíšenou holdingovou společnost se obezřetnostní pravidla nevztahují, skupina podléhá pouze informační povinnosti vůči ČNB.

V této souvislosti je třeba zmínit druhou důležitou změnu, týkající se dohledu nad finančním trhem. Do roku 2006 byly výkon dohledu a regulace segmentovány, supervizorem nad

kapitálovým trhem byla Komise pro cenné papíry, ministerstvo financí a dohled nad finančními institucemi a regulaci nad pojišťovny a družstevními záložnami. Kvůli nedostatku informací docházelo na základě trilaterálních dohod. V praxi však legislativní změny a administrativní předpisy zabraňovaly efektivní komunikaci, čímž vznikaly dodatečné náklady. V roce 2006 proto došlo k selhání dohledu, všechny kompetence byly převedeny pod ČNB.

Obrázek 11 Strukturavýkonudohledunadfinančnímdoroku2006

Zdroj: IMF: Czech republic financial stability assessment, 2001, str. 12

Ošetření systematické horizontální asymetrie

Typickým jevem v bankovním sektoru je informační asymetrie mezi věřitelem a dlužníkem. Druhý jmenovaný je ve výhodnější vyjednávací pozici, má k dispozici všechna relevantní data, související s jeho schopností splácet. Pro banky tato situace zvyšuje úvěrové riziko, dlužníci logicky nejsou motivováni odhalit všechny skutečnosti. Možnou obranou proti informační asymetrii je systém, který umožní věřitelům sdílet data o svých klientech.

➤ Centrální registr úvěrů

Impuls k vytvoření informačního systému vzešel od ČNB. Ta v květnu roku 2000 začala přípravy ke spuštění Centrálního registru úvěrů (CRÚ), za účelem sdílení dat o úvěrových

závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob¹¹. CRÚ byl uveden do provozu v listopadu 2002. Jeho účastníky jsou všechny banky a pobočky zahraničních bank, působící na území České republiky a ostatní osoby, stanovili tak zákon. Účastníci jsou povinni měsíčně aktualizovat databázi. Přístup k informacím mají jednak všichni účastníci, jednak centrální banka jako provozovatel registru.

Tabulka 20 Statistické údaje provozu CRÚ

	2004	2005	2006	2007
Počet uživatelů	1 916	1 927	2 284	2 422
Počet evidovaných klientů	240 758	302 799	356 247	403 417
z toho: Fyzické osoby podnikatelé	144 337	184 062	213 704	237 703
Právnické osoby	96 421	118 737	142 543	165 714
Objem úvěrů v mld. zachycených v CRÚ	Na	897	1101	1141
Objem poskytnutých úvěrů v mld. Celkem	1 010	1 178	1 413	1 784
Počet dotazů a celkové úvěrové zatížení klienta	2 423 661	2 214 371	2 388 625	2 535 935

Zdroj: ČNB

CRÚ zachycuje k 31. 12. 2007 úvěrovou angažovanost přes 400 000 klientů, celkový objem pohledávek těchto subjektů ujetém činí 1 800 mld., což odpovídá zhruba 64% podílů na celkově poskytnutých úvěrech sektoru.

¹¹svým jménem banky a pobočky zahraničních bank

Ostatní registry založené na komerčním základě

Bankovní registr klientů a informací

Jedná se o registr, provozovaný společností CBCB (Czech Banking Credit Bureau, a.s.), který se zaměřuje na fyzické osoby – podnikatele a nepodnikatele. Společnost CBCB je vlastněna pěti zakládajícími bankami a zpracovává data na základě smluv s jednotlivými bankami. Narodil od ČR Ú se nejedná o registr úplně, jsou v něm obsažena pouze data 18 zúčastněných bank, kterým je umožněn pohled na současný stav zadlužení klienta a zpětně na historickou hodnotu z posledních čtyř roků. V provozu je od června 2002.

SOLUS

Sdružení SOLUS (Sdružení na ochranu Leasingu a úvěrů Spotřebitelům) je zájmovým sdružením právnických osob. Společná databáze, obsahující údaje za fyzické osoby a o věi fyzické osoby podnikatele a právnické osoby, které neplní své povinnosti vztahující se k finanční činnosti alespoň jednoho člena sdružení SOLUS (tj. pouze negativní informace), je určená výhradně pro potřeby 12 členů sdružení. Tento registr zahájil činnost v polovině roku 1999.

Nebankovní registr klientů a informací

Dalším registrem působícím v ČR od června 2005 je Nebankovní registr klientů a informací (NRKI) provozovaný zájmovým sdružením právnických osob LLCB (Leasing & Loan Credit Bureau, z.s.p.o.). Cílem je vzájemné informování osmi věřitelských subjektů působících na území ČR v oblasti leasingu a splátkového prodeje o záležitostech vypovídajících o bonitě, důvěryhodnosti a platební morálce jejich klientů - fyzických a právnických osob. Na zpracování dat se stejně jako v případě společnosti CBCB podílí firmy CCB (Czech Credit Bureau) a společnost CRIF.

(bankovní dohled 2005)

Ostatní úpravy

➤ úvěrové riziko

Zásady krytí očekávaných ztrát prošly několika úpravami. Opatřením z listopadu 2002 byl rozšířen okruh finančních pohledávek, podléhajících zásadám klasifikace, o pohledávky z finančního leasingu, faktoringu aj. Tvorba opravných položek se tak týká i produktů, které v současné době vykazují poměrně rychlý objemový nárůst. Nově mají banky také možnost aplikovat k posuzování pohledávek portfoliový přístup. U jednotlivě posuzovaných pohledávek platí podobné zásady jako v předchozích opatřeních, snížen byl koeficient kvýpo čtu opravné položky k sledovaným pohledávkám z 0,05 na 0,01.

Druhá změna byla reakcí na vývoj v účetnictví. Všechny banky, které jsou emitenty registrovaných cenných papírů, jsou povinny reportovat na základě IFRS. V souladu s těmito standardy jsou opravné položky vytvořeny na základě očekávaného cash flow z pohledávek, popřípadě zajištění. Aby nedocházelo k dvojím evidencím, musejí banky na základě opatření z roku 2004 použít stejnou metodu pro stanovení opravných položek, jakou využívají při sestavení účetní závěrky.

Metoda krytí očekávaných ztrát vychází od 1. 7. 2007 z principů nové Basilejské dohody, přenesené do legislativy ČR. Pro potřeby ratingu si mohou banky zvolit externí ratingovou agenturu, která je schválena ČNB.

Tabulka 21 Seznam zapsaných ratingových agentur k 1. 7. 2009

Obchodní firma	Zápis od:
Fitch, INC	8. 2. 2008
Fitch Ratings LTD	8. 2. 2008
Moody's Central Europe a.s.	16. 4. 2008
Moody's Investors Service, Inc.	14. 5. 2008
Moody's Investors Service Limited	14. 5. 2008
Moody's France SAS	14. 5. 2008

Zdroj: ČNB

➤ **tržní riziko**

V souvislosti s metodikou krytí tržního rizika byly nejvýznamnějšími změnami zejména úpravy v účetních standardech. České standardy se rozdíl od IAS (International Accounting Standards), respektive IFRS (International Financial Reporting Standards) neumožňovaly účtování reálnou hodnotou. Až novela zákona o účetnictví v roce 2002 stanovila bankám povinnost oceňovat cenné papíry na základě tržní hodnoty na denní bázi, přičemž zisk či ztráta se promítají ihned do výnosů/nákladů. Dále byla zavedena klasifikace aktiv na dlouhodobá a krátkodobá, čímž lze lépe rozlišit cenné papíry v bankovním a obchodním portfoliu.

➤ **Pojištění vkladů**

Současný mezinárodní pokles důvěry ve finanční trhy posílil tlaky na zvýšení státních garancí, často podporovanou oblastí bylo pojištění vkladů. V ČR došlo k výrazné změně úvodního nastavení ve druhé polovině roku 2008, kdy bylo schváleno dvojnásobné navýšení maximálně pojištěné částky na 50000 EUR, která by podle odhadů měla uspokojit 97% drobných stádatelů. Zároveň byla zcela zrušena spoluúčast vkladatele, stát se nyní zavazujehradit plnou 100% výši.

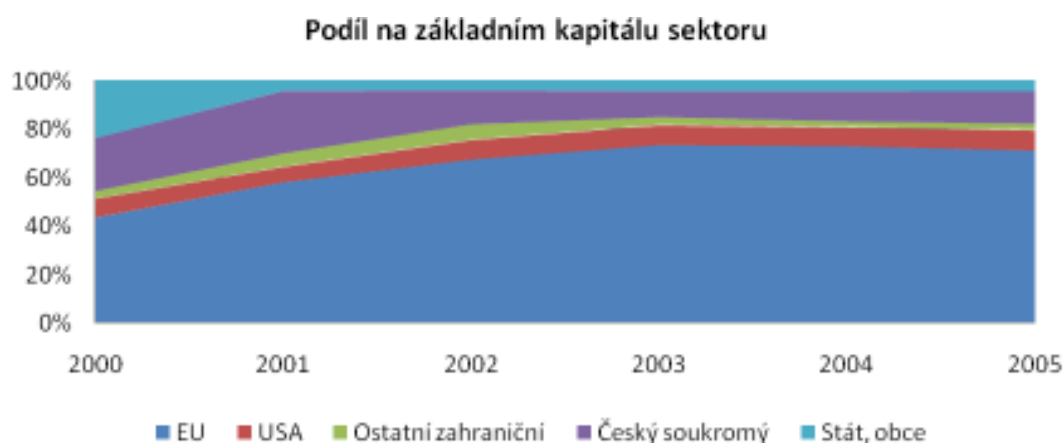
Kapitola 4

Analýza současných rizik pro bankovní sektor

Sjednocení corporate governance

Dokončením privatizace v roce 2001 došlo k harmonizaci corporate governance uvnitř bankovního sektoru. Většina aktiv se dostala pod kontrolu ekonomicky silnějších zahraničních investorů, jejich podíl v průběhu následujících let dále narůstal. Největší podíl v současnosti pochází ze zemí EU, USA své zdroje z českého bankovního sektoru postupně stáhly. Tento proces postupného ovládnutí trhu zahraničními investory lze hodnotit v zásadě kladně, velké banky se tak dostaly pod tlak nových vlastníků na zvyšování efektivity, což eliminovalo původní nedostatky plynoucí ze státního vlastnictví a vytvořilo předpoklad pro stabilní vývoj.

Obrázek 12 Vlastnická struktura bankovního sektoru

Zdroj: ČNB: Bankovní dohledy v relevantních obdobích

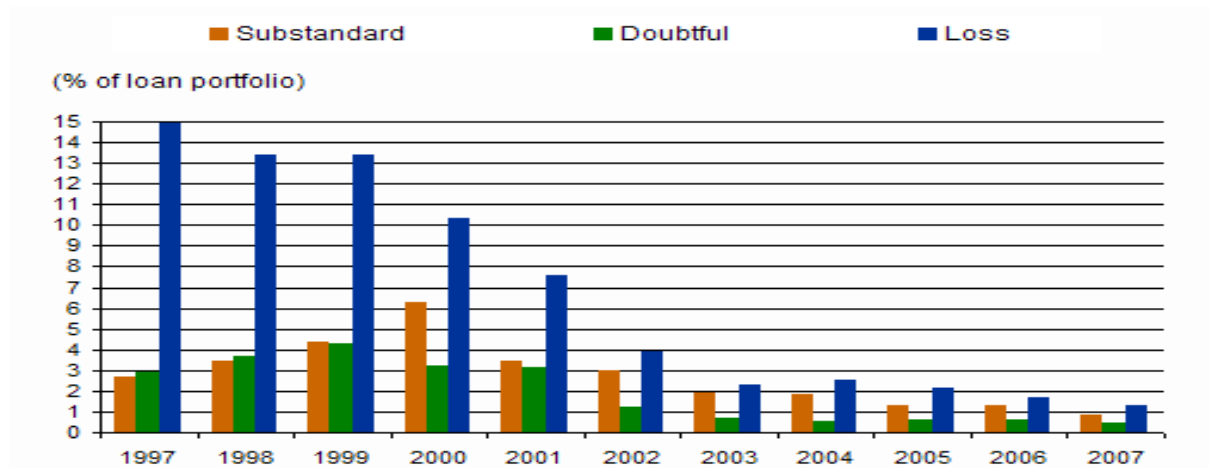
Úvěrové riziko

➤ Kvalita aktiv

Při očištění bilancí velkých bank mezi léty 1998 – 2000 bylo na konsolidační instituce vyvedeno přes 170 mld. problémových úvěrů. Podíl ohrožených pohledávek poklesl na

přijatelnou úroveň 22% v roce 1999 na zhruba 7,5% v roce 2002. I nadále bylo řízení úvěrů v širší části ztrátové pohledávky se zhruba polovičním zastoupením. Díky oživení a postupnému zlepšování řízení financování a novým úvěrům v následujících letech došlo k dalšímu postupnému zkvalitňování portfolia, na konci roku 2007 dosáhl podíl ohrožených pohledávek svého minima 2,65%.

Obrázek 13 Vývoj podílu ohrožených pohledávek do roku 2007

Zdroj: Standard & Poor's

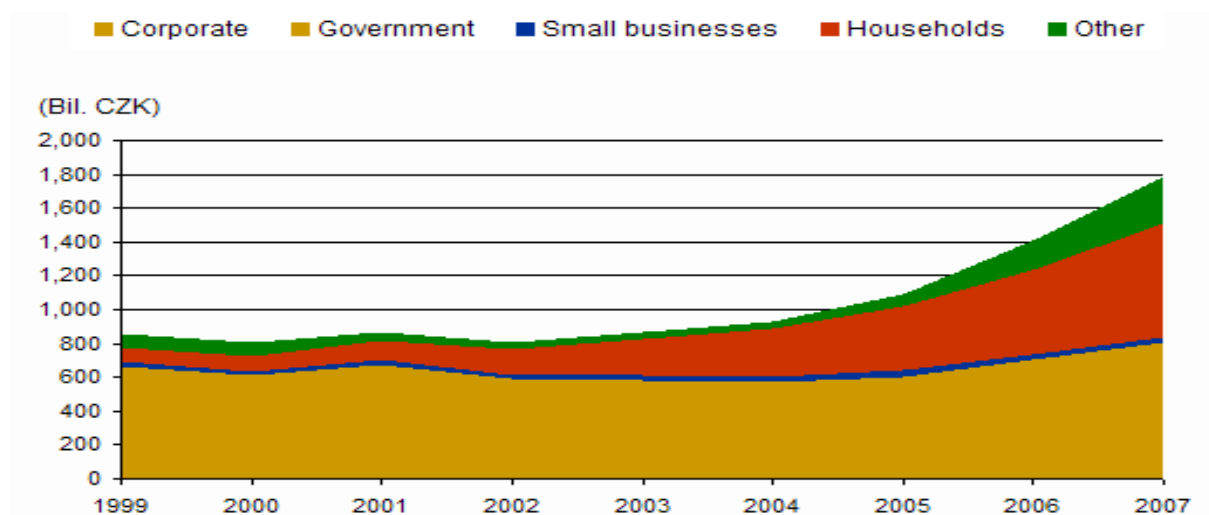
Poskytování nových úvěrů bylo taženo vysokou poptávkou domácností a malých a středních podniků (SME). SME jsou typicky vlastněné českým kapitálem, jejich přístup k financování na zahraničních trzích je proto značně limitován, velikost těchto podniků zaručuje získávání zdrojů na kapitálovém trhu. Hospodářský boom po roce 2000 se projevil ve zvýšené poptávce po úvěrech, pro banky tyto podniky znamenaly vysoké úrokové marže. Ačkoliv tento segment neposkytuje natolik transparentní informace o svém hospodaření jako velké korporace, příznivé ekonomické podmínky zlepšovaly jeho bonitu, která následně zvyšovala jeho atraktivitu pro poskytování úvěrů. V současné době budeme sledovat, jak se tento segment dokáže adaptovat na pokles průmyslové produkce, neboť se často jedná o dodavatele velkých firem klíčových pro průmyslový sektor.

Vývoj objemu úvěrů korporátnímu sektoru celkově byl výsledkem změny chování velkých bank po roce 2001. Dopady recese na konci devadesátých let, spolu se zdokonalenými přístupmi k řízení rizika, odradily banky k vysokým expozicím vůči velkým firmám. Konkurenční boj o financování se odehrával v úzkém segmentu mezinárodně působících bank

chipspole čností svysokým ratingem a tedy nízkou pravděpodobností defaultu. V celkovém měřítku proto došlo k poklesu objemu expozic účine finanční institucím, obrat nastala až po roce 2005, kdy pokračující příznivá ekonomická situace vedla ke zvýšení bonity podnikové sféry.

Obrázek 14 Struktura úvěrového portfolia bankovního sektoru

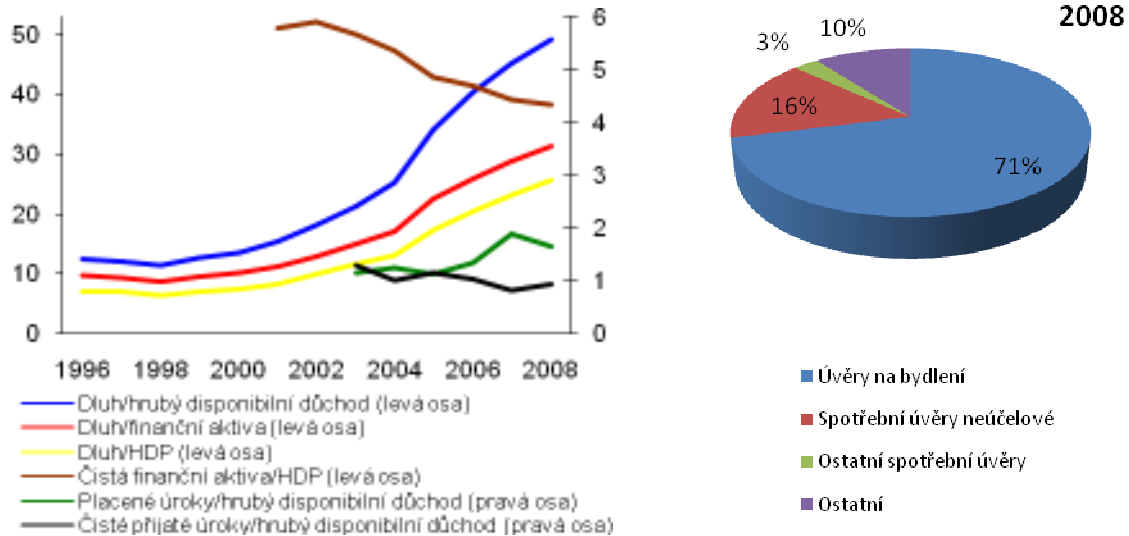

Zdroj: Standard & Poor's

Nejrychlejší růst zaznamenaly po roce 2001 expozice vůči domácnostem. Dominantní podíl tvoří úvěry na bydlení, jejich objem setéměř ztrojnásobil z 209 mld. v roce 2004 na 614 mld. v roce 2008. Podobný rostoucí trend zaznamenaly také spotřebitelské úvěry, které dosahovaly k 31.12.2008 hodnoty 137 mld., tj. přibližně 16% portfolia. Pro banky tento druh úvěrů na jednu stranu přináší vysoké výnosy vzhledem k současně sazbě nad 15%, na druhou stranu se často jedná o nezajištěné pohledávky, míra návratnosti je proto zanedbatelná.

Segment domácností je obecně považován za rizikovější část trhu, s vyšší pravděpodobností defaultu. Pozitivním rysem v ČR v porovnání s ostatními zeměmi EU zůstává jejich relativně nízká zadluženost, i přes současný rychlý nárůst se pohybuje pod úrovní 25% HDP, respektive 50% hrubého disponibilního příjmu.

Obrázek 15 Úvěrové zatížení domácností; podíl jednotlivých expozičních celků v portfoliu v roce 2008

Zdroj: ČNB, časové řady ARAD, Zpráva o finanční stabilitě 2008/2009

➤ Dopady finanční krize

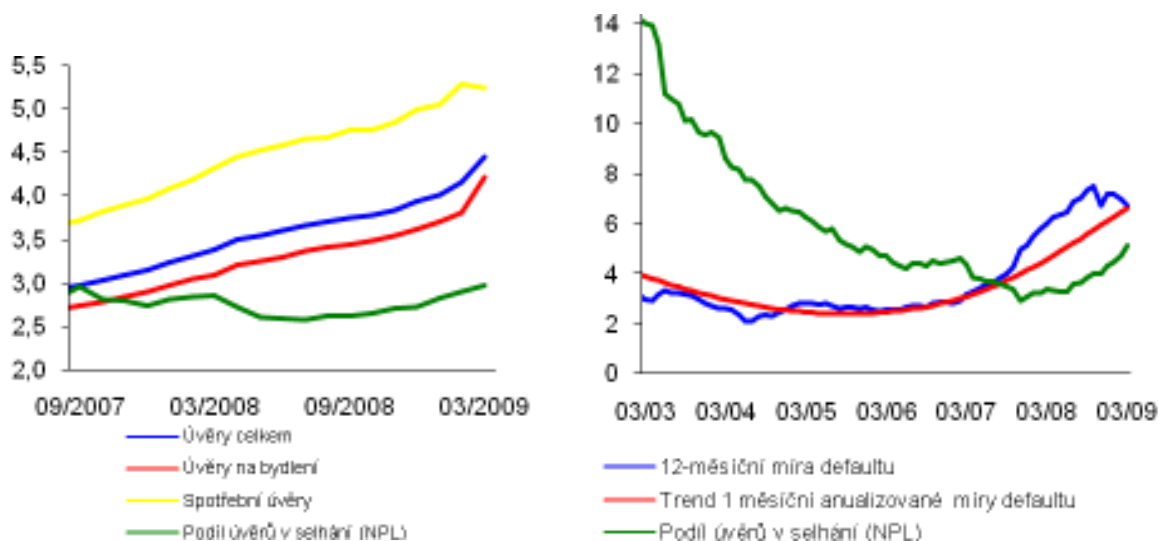
Současná finanční krize nemá na český bankovní sektor přílišný dopad, neboť se banky neangažovaly do nákupu toxických cenných papírů CDOs¹² a jiných problematických ABS¹³ (jedinou výjimkou byla ČSOB, která byla v roce 2008 nucena odepsat okolo 12 mld.). Jedním z možných důvodů, proč se banky tímto problémovým aktivům vyhnuly, může být chování mateřských společností, které se snažily tyto dříve vysoce výnosné cenné papíry získat do svých portfolií k dosažení vyššího zisku, zatímco s vým dcerám jejich nákup příliš nedovolovaly (Teplý 2009).

Riziko tržnic méně hrozí českému bankovnímu sektoru ze strany reálné ekonomiky, kdy se dopady finanční krize v důsledku otevřenosti ČR a výrazného poklesu zahraniční poptávky začaly projevovat i na české nefinanční podniky a následně na domácnosti. K oslabení růstu HDP došlo od druhé poloviny roku 2008, ve čtvrtém čtvrtletí byl zaznamenán mírný meziroční pokles, který pokračoval i v prvním čtvrtletí 2009, tentokrát již o více než 3%.

¹²Collateralized debt obligations

¹³Asset backed securities

Obrázek 16 Vývoj 12M míry defaultu bankovních úvěrů domácnostem a nefinančním podnikům, objem úvěrů v selhání

Zdroj: ČNB; Zpráva o finanční stabilitě 2008/2009

Zvýšené úvěrové riziko se projevilo na ukazateli dvanáctiměsíční míry defaultu. Tento ukazatel se surčítým časovým zpožděním promítá do podílu úvěrů v selhání a lze tedy na jeho základě predikovat možné budoucí ztráty bank. U podnikové sféry jsme svědky rostoucího trendu již od začátku roku 2007, kdy se 12M míra defaultu zvýšila ze 3% na 7%. Sektor domácností zaznamenal podobný vývojový trend, ačkoli nárůst zatím nebyl tak markantní. Vzhledem k přetrvávajícím negativním ekonomickým podmínkám lze nicméně očekávat další zhoršení tohoto ukazatele v obou segmentech, podle interních odhadů ČNB u nefinančních podniků až na 11% do konce roku 2009. Pravděpodobnou reakcí bank na tuto situaci bude ještě další přitvrzování úvěrových standardů, hrozí zde však riziko, že se tím situace podniků jen dále zhorší a podíl pohledávek v selhání bude postupem času dále akcelarovat.

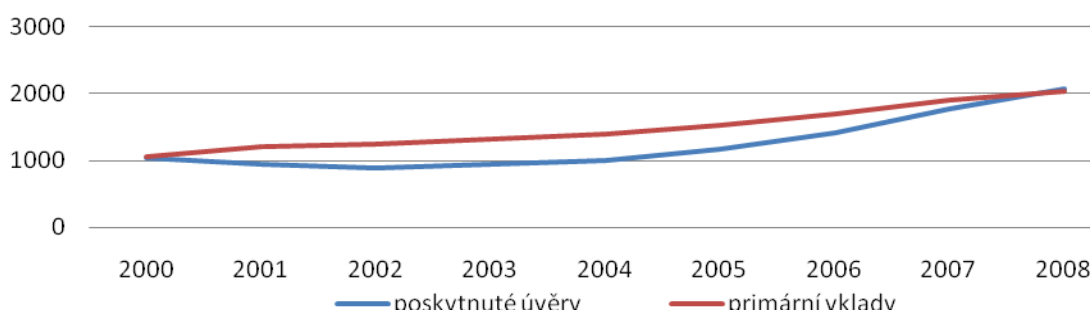
Likviditní riziko

Likviditní riziko je riziko, že banka ztratí schopnost dostát svým hotovostním nebo platebním závazkům v termínu jejich splatnosti. Toto riziko je ovlivněno různým načasováním peněžních toků na straně aktiv a pasiv, úzce souvisí také s úrokovým rizikem (Mejstřík, Teplý, Pečená 2008).

Jak se ukázalo, finanční krizem šel na banky jednak přímý, jednak nepřímý dopad. Přímým dopadem jsou již zmíněné ztráty v důsledku toxických ABS. Druhá cesta, kterou se krize dále šířila, byla výsledkem obrovského nárůstu marží CDS¹⁴ a úrokových sazeb na mezibankovním trhu. Tím se pro některé banky stalo financování sekundárními zdroji v podstatě nemožné, v důsledku čehož se staly nelikvidní (Franke, Krahen 2008).

V českém bankovním sektoru se zatím riziko ztráty likvidity jeví jako nevýznamné. Dobrá pozice v této oblasti je dána historickým vývojem přibližně od roku 2000. Zvýšená důvěra v stabilitu bank vedla k rychlému nárůstu primárních depozit z 1000 mld. Kč v počátku sledovaného období na 1500 mld. Kč v roce 2005. Temporní ústuakceleroval v dalších letech, v roce 2008 objem primárních vkladů držených bankami dosáhl 2000 mld. Kč. Naproti tomu díky zpřísněným standardům celkový objem poskytnutých úvěrů v podstatě stagnoval až do roku 2004, čímž bankám vznikala spíše opačná problém spojená s nadbytečnou likviditou.

Obrázek 17 Vývoj objemu primárních vkladů a poskytnutých bankovních úvěrů

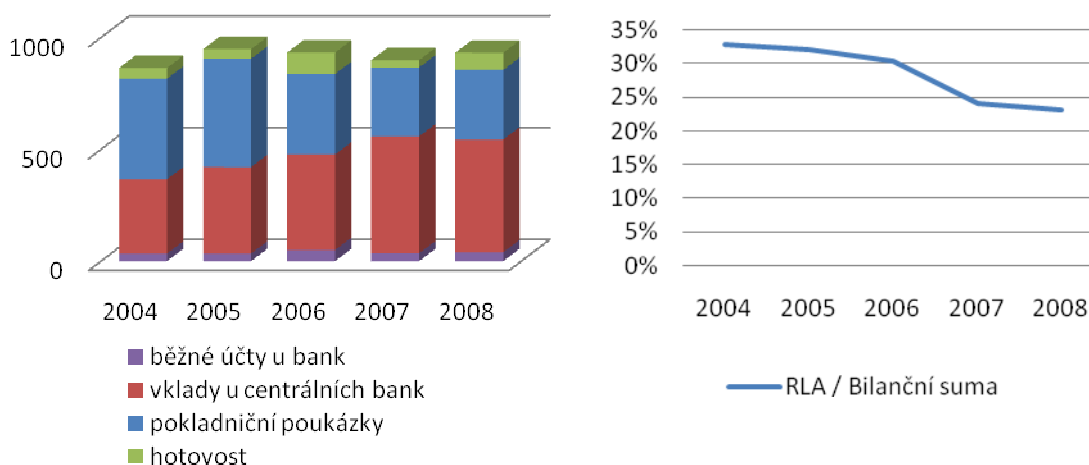

Zdroj: ČNB; Časové řady ARAD

Užívaným ukazatelem při analýze likvidity je například podíl rychle likvidních aktiv (RLA) na celkové bilanci. RLA zahrnují běžné účty u bank, splatné požadování, vklady u centrálních bank, pokladniční poukázky a hotovost. Pro český bankovní sektor se tento ukazatel do roku 2006 pohyboval nad úrovní 30%, až v důsledku rychlého nárůstu bilančních sumy v posledních 2 letech došlo ke snížení tohoto podílu na úroveň 23%. Celkově lze nicméně tuto úroveň považovat za velmi uspokojivou.

¹⁴Credit default swap

Obrázek 18 Struktur rychle likvidních aktiv (RLA); Podíl RLA na celkové bilanci

Zdroj: ČNB; Bankovní dohledy v relevantních letech

Odolnost v úči riziku ztráty likvidity je dále podpořena pozicí čistého věřitele českého bankovního sektoru na mezibankovním trhu. Zdá se tedy, že banky jsou v této oblasti vystaveny spíše kreditnímu riziku, pramenícímu z možných ztrát při poskytování sekundárních zdrojů.

Ziskovost a efektivita bankovního sektoru

Při analýze absolutní ziskovosti bankovního sektoru jako celku je patrný rostoucí trend od roku 2002 do roku 2007, kdy se čistý realizovaný zisk téměř zdvojnásobil. Jeho hlavním zdrojem jsou výnosy z úroků, tvořící přibližně 2/3 všech dosažených výnosů, velmi významný podíl představují dále výnosy z poplatků a provizí. Na straně nákladů mají největší podíl správní náklady, jejich růst je nicméně výrazně pomalejší než tempo růstu na straně výnosů.

V roce 2008 došlo poprvé k absolutnímu propadu ziskovosti, v důsledku meziročního zvýšení ztrát ze znehodnocení úvěrů a jiných pohledávek o více než 50% na 14,6 mld.¹⁵ a poklesu výnosů z provizí o téměř 12 mld.. Tento propad byl nicméně částečně ztluměn úrokovým ziskem, celkově lze dosažený výsledek hodnotit jako solidní. Příznivé jsou doposud také základní ukazatele efektivnosti ROA a ROE, výnos z vlastního kapitálu je i přes současné

¹⁵Rolivtomtopřípaděhrályvysokéodpisy ČSOB

zhoršení o 3 % stále nad úrovní 20 %. Riziko vyvstává spíše z finanční situace mateřských společností velkých bank, dojde k spíše ke snížení ústurní retriace zisků.

Tabulka 22 Ziskovost bankovního sektoru v mil. Kč, ukazatele efektivity

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
čistý zisk	28170	30193	32852	39139	38000	46990	45454
čisté úrokové výnosy	56082	54303	59760	64043	71847	84698	98143
čisté výnosy z poplatků a provizí	23788	35657	38085	38900	41092	44830	32700
ostatní výnosy	12660	9607	12400	13043	12390	9860	-3320
správní náklady	47920	47513	48819	51786	55652	59672	61690
rezervy, opravné položky, odpisy	12850	733	10274	13070	7022	9020	7880
ostatní náklady	7790	-744	922	5134	-1327	-1570	15486
ROA	1,13%	1,21%	1,26%	1,39%	1,23%	1,33%	1,16%
ROE (k tier 1)	22,05%	23,8%	23,3%	25,16%	23,4%	25,39%	21,6%

Zdroj: ČNB bankovní dohledy

Závěry

Současná situace i nadále potvrzuje, jaké má nestabilita bankovního sektoru dalekosáhlé důsledky nejen ve finančním, ale také v reálném sektoru. V České republice byl v minulosti tento fakt o to silnější vzhledem k vysoké závislosti ekonomiky právě na úvěrovém financování. Po absolvování vysoké nákladné práce restrukturalizace bankovního sektoru se nicméně jeví stav jednotlivých bank jako uspokojivý. Vývoj byl podpořen výraznými kvalitativními změnami v oblasti regulace a dohledu, regulatorní prostředí je již v podstatě v souladu s mezinárodními standardy. Sjednocení corporate governance dopomohlo k odstranění úvodních nedostatků, banky motivují své podnikání dlouhodobými cíli.

Zdravý vývoj v průběhu posledních osmi let posílil celkovou odolnost sektoru, na základě analýz jsou časné riziko domnívám, že bankovní sektor se i přes nepříznivý vývoj české ekonomiky v důsledku finanční krize jeví jako stabilní. Největším potenciálním nebezpečím je nyní zvyšující se míra kreditního rizika, která se již začíná promítat do kvality úvěrového portfolia sektoru. Pokud recese bude pokračovat i v následujícím roce, dá se očekávat dopad

naziskovostbank, ČNB nicméně tuto možnost zatím nebere jako pravděpodobnou, v průběhu roku 2010 předpokládá pomalé zotavování. V oblasti likvidity banky doposud nemají problémy, podíl RLA na bilanční sumě se i přes současný pokles drží na dostatečné úrovni přes 20%. Určitě riziko nicméně představují vysoké ztráty mateřských bank, které mohou nepřímo ovlivnit výkonnost domácích bank.

Použitá literatura

- 1) Bankovníctví (Mejstřík, Teplý, Pečená); přednášky a semináře
- 2) Bayraktar N., Yan Wang 2004; Foreign bank entry, performance of domestic banks, and sequence of financial liberalization (World Bank)
- 3) BIS; International convergence of capital measurement and capital standards
- 4) BIS; Basel 2: International convergence of capital measurement and capital standards: a revised framework
- 5) BIS; Core principles for effective banking supervision
- 6) ČNB; Bankovní dohled (1996-2005)
- 7) ČNB; Časové řady ARAD
- 8) ČNB; Zpráva o finanční stabilitě (2004-2008/9)
- 9) ČNB; Dohled nad finančním trhem (2006-2008)
- 10) ČNB; Věštník (2001-2009)
- 11) ČNB; Zákon o bankách
- 12) Franke G., Krahen J.P. 2008; The future of securitization, CFS Working paper No. 2008/31
- 13) Hájková Dagmar 2006; Regulatory Risk on the Financial Markets and Expected Impact of the New Basel Accord on their Effectiveness, diplomová práce
- 14) Haas, Naaborg; Internal capital market in multinational banks: Implications for European transition countries, DNB working paper No. 51/August 2005
- 15) Holman 2009; Budoucnost kapitálové regulace bank, Bankovníctví 5/2009
- 16) Chmelík Jan 1997; České bankovníctví v letech 1990-1996, diplomová práce
- 17) IMF 2001; Czech republic financial stability assessment IMF country report No. 01/113
- 18) Jakubík P., Schmieder Ch. 2008; Stress testing credit risk: Is the Czech republic different from Germany? CNB Working Paper
- 19) Jakubík Petr 2009; Reálný sektor a finanční stabilita, IES: přednáška ke kurzu Teorie pravidel a transitivity ekonomiky
- 20) Kreuzbergová Eva 2003; Invisible Industrial Policy in the Czech Republic, diplomová práce
- 21) Levine, Barth 2006, Caprio Rethinking Bank Regulation: Till Angels Govern

- 22) Mejstřík M., 2004; The Cultivation of the Czech financial market
- 23) Mejstřík, Pečená, Teplý 2008; Základní principy bankovníctví
- 24) Neprašová Magda 2003; Měření kreditního rizika pro potřeby určení kapitálového požadavku a ekonomického kapitálu, disertační práce
- 25) Partial awards; Saluka investment BV vs The Czech Republic
- 26) Pazderník Roman 2003; Banking Supervision in Transition: Czech Experience 1990-2000
- 27) Prchal Luboš 2009; Výzvy v modelování finančních rizik, bankovníctví 5/2009
- 28) Standard & Poor's 2008; Bank industry risk analysis: Czech Republic's EU Integration Supports An Improving Economy And Financial Intermediation
- 29) Z. Revenda et al. 2005; Peněžní ekonomie a bankovníctví
- 30) Řežábek Pavel 2007; Konsolidační instituce a jejich historie v České republice
- 31) Teplý Petr 2002; Řízení úvěrového rizika v českých bankách, Diplomová práce
- 32) Tůma Zdeněk 2002; Banking sector development in the Czech Republic
- 33) World Bank 2000; Czech Republic: Completing the transformation of banks and enterprises

Webové stránky:

- 1) www.bis.org
- 2) <http://ies.fsv.cuni.cz>
- 3) www.cnb.cz
- 4) www.cs.cz
- 5) www.csob.cz
- 6) www.czso.cz
- 7) www.imf.org
- 8) www.kb.cz
- 9) www.modys.com
- 10) www.worldbank.org
- 11) www.standardandpoors.com

Periodika:

- 1) Bankovníctví
- 2) Ekonom
- 3) Hospodářské noviny
- 4) Lidové noviny
- 5) Respekt
- 6) Výroční zprávy bank